

Jaume MENSA I VALLS

LES OBRES ESPIRITUALS D'ARNAU DE VILANOVA
I LA «REVELACIÓ DE SENT CIRIL»
(ORACULUM ANGELICUM CYRILLI)

I. INTRODUCCIÓ: LA «REVELACIÓ DE SENT CIRIL» I ARNAU DE VILANOVA

Abans de fer explícits els objectius d'aquestes pàgines centrarem el tema anunciat en el títol i presentarem a grans trets les dades més significatives que ha aportat la bibliografia precedent que directament o indirecta ha estudiat la relació entre la persona i les obres espirituals o teològiques d'Arnau de Vilanova i la revelació de Ciril. I, atès que aquesta relació ja fou subratllada per Paul Piur, l'editor de l'*Oraculum angelicum Cyrilli*, començarem pels seus estudis.

L'edició crítica de la revelació de Ciril de Paul Piur

L'*Oraculum angelicum Cyrilli* fou editat críticament per Paul Piur l'any 1912.¹ L'edició de Paul Piur es basa en quatre còdexs de la Biblioteca Nacional de París, un manuscrit berlinès i dues edicions, una del Renaixement i l'altra del segle XVII.² Els manuscrits són de mitjan segle XIV o posteriors. A més, per al primer capítol, Piur pogué disposar de l'edició parcial de Franz Ehrle.³ L'estructura de l'edició de Piur és la següent: després d'una *Vorbemer-*

1. PAUL PIUR, «*Oraculum angelicum Cyrilli*» *nebst dem Kommentar des Pseudojoachim*, dins K. BURDACH, *Vom Mittelalter zur Reformation*, II/4, Berlín 1912, 241-327. Ultra els estudis indicats en el decurs d'aquestes pàgines, sobre la revelació de Ciril, especialment per a informació general i bibliografia bàsica, hom pot veure: Remigius BÄUMER, *Oraculum angelicum St. Cyrilli*, dins *Lexikon für Theologie und Kirche*, 2. Aufl., Bd. 7, Freiburg im Breisgau, Herder, 1961, 1186; Marjorie REEVES, *The Influence of Prophecy in the Later Middle Ages. A Study in Joachimism*, Notre Dame, Londres, University of Notre Dame Press, 1993 (és la segona edició, la primera és d'Oxford, University Press, 1969), 57.

2. Els manuscrits de la Biblioteca Nacional de París són els Cod. Lat. 2598 (segona meitat del segle XIV), Cod. Lat. 3184 (primera meitat del segle XV), el Cod. Lat. 2599 (segona meitat del segle XIV) i el Cod. Lat. 4126 (segona meitat del segle XIV). El manuscrit berlinès és el Kgl. Bibl. 987, lat. qu. 54 (abans de l'any 1350). Cf. també l'anomenada edició de Telesphorus, Venècia, Lazarus de Soardis, 1516; i l'edició de Lió de 1663 (Philippus a SS. Trinitate).

3. L'edició de Franz Ehrle del primer capítol de l'oracle de Ciril es basa en els manuscrits Vat. Lat. 3820 (segles XIV-XV), Vat. Lat. 3819 (segle XIV), Vat. Lat. 3816 (segles XV-XV) i Reg. 1283 (segle XIV), de la Biblioteca Apostòlica Vaticana. Cf. Franz EHRLE, *Über Cyrillsche Oraculum angelicum*, dins «Archiv für Literatur- und Kirchengeschichte des Mittelalters», II (1886), 327-s.

kung (pàgines 223-228), l'autor dona notícia dels manuscrits i les edicions utilitzades (229-240). A continuació trobem l'edició del text (241-327), edició que consta de les unitats següents: el prefaci de fra Gilbert (241-242), la lletra de Ciril a Joaquim (243-245), amb el comentari (245), la lletra de Joaquim a Ciril (246-251) i el text pròpiament dit de l'*Oraculum angelicum Cyrilli* (251-327), dividit en onze capítols. Al final de cada capítol hi ha el comentari corresponent. L'aparat crític informa de les variants dels còdexs esmentats (i, en el primer capítol, de l'edició de Franz Ehrle). Una llista de les paraules menys habituals en el llatí de l'època (329-343), tant del text de l'oracle de Ciril com del comentari, completa l'edició.

En la *Vorbemerkung*, Paul Piur contextualitza l'escript: l'oracle és atribuït a Ciril de Constantinoble, el tercer general de l'orde dels Carmelites (†1224). Segons Ciril, un àngel li portà personalment l'oracle en dues taules d'argent, escrit en llengua grega. I Ciril, un cop l'hagué transcrit, l'envià al famós abat calabrès Joaquim de Fiore (†1201-1202), el qual, amb l'ajuda d'un intèrpret anomenat Karto, el desxifrà i hi féu anotacions al marge. Més enllà de les dades de la llegenda, segurament —sempre segons Piur— la redacció llatina de l'oracle fou realitzada en el segle XIII per algun autor que pertanyia a algun cercle joaquimita del Sud d'Itàlia. Els manuscrits coneguts són, però, de mitjan o de la segona meitat del segle XIV o de la primera meitat del segle XV. El comentari de l'oracle que ha circulat atribuït a l'abat Joaquim de Fiore no pertany a les seves obres autèntiques. És més, el redactor de la lletra de resposta a Ciril i el redactor del comentari editat no són la mateixa persona.⁴ L'autor de la lletra assenyala una sèrie de conceptes que no sap com interpretar; i, en canvi, el redactor del comentari els interpreta. A més, l'autor del comentari cita un «seu» *Tractatum super Ysaïam prophetam*, el qual, però, resulta ésser apòcrif. El comentari, doncs, no és obra de Joaquim de Fiore, ans d'un seguidor seu.

El pròleg transcriu unes ratlles de l'exordi d'un comentari que fra Gilbert hauria escrit sobre l'oracle.⁵ Fra Gilbert hi explica la manera com va trobar el manuscrit a la biblioteca del monestir de Cluny. Una breu introducció dona les notícies següents d'aquest tal fra Gilbert: era «anglicus», un gran teòleg i va exposar l'oracle de forma «satis curiose».⁶ Ciril en la lletra a Joaquim expli-

4. Efectivament, llegim en la lletra de Joaquim a Ciril (Paul PIUR, *Oraculum...*, 250/109-119): «Denique sermonem texere ordinatum super totum ac tantum Oraculum non est meum [...] Volo etiam, ut alii litterati in hac tenebrosa aqua nubium aerearum experiantur [...] Verumptamen aliquas eius particulas, in marginibus pergameni, quas punctata signabo, prout sciuerio, elucidabo».

5. Paul PIUR, *Oraculum...*, 241/1-242/16.

6. En nota a peu de pàgina Paul PIUR, *Oraculum...*, 241, comenta: «Vom Kommentar des Frater Gilbertus [...] ist bisher noch keine Handschrift angefundnen worden». Caldrà veure si aquest comentari s'ha conservat sencer en els folis 244r-256v del còdex 6213 (antic R-79) de la Biblioteca Nacional, de Madrid. Segons les notícies que n'ofereix Juana Mary ARCELUS ULI-

ca detalladament l'aparició de l'àngel que li portà l'oracle:⁷ quan Ciril estava celebrant l'eucaristia amb el germà Eusebi, el dia de sant Hilarió, se li va aparèixer un àngel que portava dues taules d'argent, en les quals hi havia escrit l'oracle amb caràcters grecs. L'àngel li manà que les transcrivís; al cap d'un mes tornà per endur-se'n les taules. Ciril demana a Joaquim que comenti aquest oracle obscur. Joaquim en la seva lletra a Ciril afirma:⁸

«Charisma celeste recipiens latore Telesphoro, quem misisti, et Karto, fideli ac deuoto interprete, quem inueni, quanto gestiuerim gaudio ipse, tibi litteris explicare nequirem»;

i poc després expressa la convicció que l'oracle de Ciril no pot ésser explicat per cap home que no tingui una gràcia especial. En conseqüència amb aquestes afirmacions, alguna vegada es pregunta què poden significar algunes expressions; altres vegades proposa interpretacions que li semblen «satis clare» o simplement suggereix un possible significat. Joaquim no vol fer un comentari sistemàtic de l'oracle, ans només elucidarà algunes expressions en notes al marge.

Piur torna a tractar de l'origen de la revelació i del comentari en ocasió d'un altre volum de l'epistolari de Cola di Rienzo.⁹ Segons Paul Piur, Arnau de Vilanova és el primer autor que cita la revelació de Ciril; aquesta revelació hauria estat escrita l'any 1298 o poc després. Seguint una indicació d'Angelo Clareno, Piur creu que el «Sol» dels dos primers capítols podria ésser fra Pèire Joan; i l'oracle hauria sorgit, doncs, del seu cercle més proper.¹⁰ Pel que fa al

BARRENA, *Introducción*, xciv, dins Josep M. POU I MARTÍ, *Visionarios, beguinos y fraticelos catalanes (siglos XIII-XV)*. Presentación de A. ABAD PÉREZ, bio-bibliografía de J. MARTÍ MAYOR, estudio introductorio de J. M. ARCELUS ULIBARRENA, Madrid, Ed. Colegio Cardenal Cisneros, 1991, així sembla que ho permeten de suposar l'*incipit* i l'*explicit*: «Frater Gilbertus Anglicus magnus ille theologus qui et ipse hunc libellum satis curiose exposuit [...]» i «Explicit expositio fratris Gilberti Anglici magni theologi super oraculum missum Cirilo presbitero per ipsum Dominum crucifixum».

7. Paul PIUR, *Oraculum...*, 243/1-245/48.

8. Paul PIUR, *Oraculum...*, 246/9-11.

9. Paul PIUR, *Briefwechsel des Cola di Rienzo*, V, Berlín, 1929, 369-371.

10. Paul PIUR, *Briefwechsel des Cola di Rienzo*, V, Berlín, 1929, 369. Cf. ANGELO CLARENO, *Liber chronicarum sive tribulationum ordinis minorum*, 5,41-42 i 5,63-64. Edizione a cura di P. Giovanni BOCCALI, con introduzione di Felice ACCROCCA e traduzione italiana a fronte di P. Marino BIGARONI (Pubblicazioni della Biblioteca Franciscana, Chiesa Nuova, Assisi, 8), Santa Maria degli Angeli, Edizioni Porziuncola, 1999, 474 i 479-480. La primera d'aquestes dues referències fa: «Prophetia enim illa quae sancto Cyrillo per angelum delata est, fratrem Petrum Iohannem vocat solem propter sublimitatem virtutum clarissimam et perpetuam incorruptibilitatem, et propter splendidissimam sapientiae et scientiae sibi divinitus infusae multiformitatem, et propter ardentissimae et christiformis caritatis in Deum et ad proximum veritatem». Angelo Clareno va escriure el *Liber chronicarum sive tribulationum ordinis minorum*, segons els editors (pàgina 25), «dopo la metà degli anni Venti (1326?)», és a dir, quasi una trentena d'anys després de la mort de fra Pèire Joan (1298).

comentari, sobre la base d'unes paraules d'Arnau de Vilanova en què afirmava que podia indicar a Benet XI un home, al qual fou revelat el significat de l'oracle de Ciril, de la *Protestatio, praesentatio ac supplicatio Benedicto XI*, de l'any 1304 (vegeu el text *infra*, nota 62), Piur planteja la possibilitat que l'autor del comentari podria ésser aquell dit home, i, per tant, el comentari seria d'aquell mateix any 1304 o de poc després.

Estudis i interpretacions

L'any 1948 Anneliese Maier dedicava un article a *Handschriftliches zu Arnaldus de Villanova und Petrus Johanns Olivi*. En la primera part d'aquest article, el títol de la qual era precisament *Ein neues Manuskript der theologischen Schriften Arnolds*, donava a conèixer i descrivia un nou còdex d'obres arnaldianes: el Borgh. 205 de la Biblioteca Apostòlica Vaticana.¹¹ Ultra les obres d'Arnau de Vilanova, però, aquest manuscrit també conté l'oracle de Ciril. Si els manuscrits que havia utilitzat Paul Piur en la seva edició crítica de l'*Oraculum angelicum Cyrilli* eren de mitjan segle XIV o posteriors, el còdex Borgh. 205 hauria estat, sempre segons Anneliese Maier, confeccionat l'estiu o la tardor de l'any 1302. En aquest manuscrit trobem el prefaci de fra Gilbert, les lletres entre els suposats Ciril i Joaquim i el text de l'oracle pròpiament dit sense els comentaris. En canvi hi ha anotacions al marge d'una mà que podria ésser la del mateix Arnau de Vilanova. Aquesta mà (*Hand A*) hauria fet correccions en diverses pàgines del manuscrit i hauria comentat també alguns passos de la revelació de Ciril. Segons Anneliese Maier, el Borgh. 205, doncs,¹²

«enthält schliesslich einen Kommentar in Glossenform zum Cyrill'schen Orakel, der wahrscheinlich auch von Arnold stammt».

11. Anneliese MAIER, *Handschriftliches über Arnaldus de Villanova und Petrus Iobannis Olivi*, dins «Analecta Sacra Tarraconensia», XXI (1948), 53-66; cf. també Anneliese MAIER, *Codices Burghesiani Bibliothecae Vaticanae* (Studi e Testi, 170), Ciutat del Vaticà, Biblioteca Apostolica Vaticana, 1952, 261-263.

12. Anneliese MAIER, *Handschriftliches...*, 66. Com a complement, em sembla interessant de reproduir el fragment sencer: «Unser Borghese-Codex bietet also alles in allem manches Interessante. Zunächst rein äusserlich: es ist Sammelband von theologischen Schriften Arnolds, der älter ist als die älteste bisher bekannte Sammlung im Vat. lat. 3824, und er weist überdies sehr wahrscheinlich eine Reie von Autographen des Verfassers auf; aber auch inhaltlich: die Handschrift zeigt uns einige dieser Traktate in verschiedenen Stadien ihrer Entwicklung, sie gibt uns eine Reihe von sonst unbekanntem Bemerkungen Arnolds zu seinen eigenen Stücken in sie enthält schliesslich einen Kommentar in Glossenform zum Cyrill'schen Orakel, der wahrscheinlich auch von Arnold stammt». Més endavant (cf. *infra* nota 37) tindrem ocasió de contrastar algunes de les afirmacions d'Anneliese Maier; no sembla que actualment es pugui sostenir la primacia del Borgh. 205 sobre el Vat. lat. 3824, també de la Biblioteca Vaticana.

Quatre anys després de l'article d'Anneliese Maier, Jeanne Bignami-Odier, en el context dels seus estudis sobre Joan de Rocatalhada, destaca la influència que Arnau de Vilanova hauria pogut exercir sobre el comentari a la profecia de Ciril de Joan de Rocatalhada.¹³ J. Bignami-Odier es fa ressò de l'article d'Anneliese Maier i, concretament, es pregunta: les glosses del Borgh. 205 —«qui sont peut-être de la main d'Arnaud» i que «ont une parenté indéniable avec celles du pseudo-Joachim» i fins i tot algunes «sont identiques» — «sont-elles un embryon du commentaire du pseudo-Joachim?».¹⁴ Només el coneixement més aprofundit i exhaustiu dels diversos textos arnaldians sobre la revelació de Ciril, afirma Bignami-Odier, permetrà de respondre a aquesta pregunta.

L'any 1964 Bernhard Töpfer dedicà unes pàgines a la revelació de Ciril.¹⁵ Després de recordar que fou citat per primera vegada per Arnau de Vilanova en l'*Eulogium* (1302-1303),¹⁶ Bernhard Töpfer relaciona alguns fragments de

13. Jeanne BIGNAMI-ODIER, *Études sur Jean de Roquetaillade (Johannes de Rupescissa)*, París, Librairie Philosophique J. Vrin, 1952. A la pàgina 199 llegim: «Cet auteur [Arnaud de Vilanova] n'est pas cité expressément par Jean de Roquetaillade [en el comentari a l'oracle de Ciril], ou peu, mais nous sommes persuadées qu'il a eu une très grande influence sur lui et qu'il a dû en lire beaucoup, parce qu'il a le même genre d'exposition. Nous ne pouvons pas pour le moment serrer d'assez près la comparaison. Qu'on retienne l'exemple des vingt et une perversités des religieux, d'après le dernier chapitre de l'Oracle de saint Cyrille, dans Arnaud de Villeneuve [*Confessio Ilerdensis*], et qu'on compare avec la manière de Jean de Roquetaillade dans son Commentaire à saint Cyrille». Cf. també Jeanne BIGNAMI-ODIER, *Jean de Roquetaillade (Johannes de Rupescissa), théologien, polémiste, alchimiste*, dins *Histoire littéraire de la France*, XLI. *Suite du Quatorzième Siècle*, París, Imprimerie Nationale, 1981, 75-240.

El comentari de la profecia de Ciril seria la primera obra escrita (1345-1349) de Joan de Rocatalhada que s'ha conservat (en còpia única, en el ms. de la BN, de París, Vat. 2599). L'obra roman encara inèdita. J. BIGNAMI-ODIER, *Études...*, 61-109, n'oferi un resum i n'estudià les fonts (109-113). M. BOILLOUX, *Étude d'un commentaire prophétique du XIVe siècle: Jean de Roquetaillade et l'oracle de Cyrille (v. 1345-1349)*, thèse de l'École des chartes, París, 1993, l'estudià i en preparà (207-245) una edició parcial. La tesi roman inèdita, però el lector interessat pot veure'n el resum dins *Positions des thèses de l'École des chartes*, París, 1993, 11-16.

14. Jeanne BIGNAMI-ODIER, *Études...*, 56-57.

15. Bernhard TÖPFER, *Das kommende Reich des Friedens. Zur Entwicklung chiliastischer Zukunftshoffnungen im Hochmittelalter*, Berlín, Akademie-Verlag, 1964; traduïda a l'italià, per Sergio SORRENTINO, amb el títol *Il regno futuro della libertà* [sic]. *Lo sviluppo delle speranze millenaristiche nel medioevo centrale* (Opere di Gioacchino da Fiore. Strumenti, 4), Gènova, Casa Editrice Marietti, 1992, amb una actualitzadora *Introduzione all'edizione italiana*, 9-17, del mateix Bernhard Töpfer. En aquestes pàgines citarem l'edició italiana.

16. Ernst BENZ, *Die Geschichtstheologie der Franziskanerspiritualen des 13. und 14. Jahrhunderts nach neuen Quellen*, dins «Archiv für Kulturgeschichte», 52 (1933), 106, nota 42, havia transcrit un text de l'*Expositio Apocalypsis*, en el qual també era citat Ciril. El text es correspon amb la pàgina 105/316-319 de l'edició de Joaquim CARRERAS I ARTAU: ARNALDI DE VILLANOVA, *Expositio super Apocalypsi*. Cura et studio Ioachimi CARRERAS I ARTAU, cooperantibus Olga MARINELLI MERCACCI et Iosepho M. MORATÓ I THOMÀS (Corpus Philosophorum Medii Aevi, Arnaldi de Villanova, Scripta Spiritualia, I), Barcelona, Union Académique Internationale, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1971). Bernhard Töpfer, contra aquells que afir-

la revelació de Ciril amb fets històrics. El capítol quart descriu els conflictes entre la casa de Barcelona i els Anjou per la qüestió de Sicília; concretament el duel organitzat —però no disputat— a Bordeus l'any 1283 entre Carles I i el rei Pere. També esmenta l'empresonament de Carles II (juny de 1284), la mort de Carles I (gener de 1285) i de Pere II d'Aragó (tardor de 1285).¹⁷ I finalment al·ludeix a la futura llibertat de Carles II (octubre de 1288). Semblaria que l'oracle o almenys aquest capítol quart hauria d'ésser escrit pels volts de l'any 1287. Encara, però, hi ha més: al capítol sisè hi ha referències a l'elecció de Celestí V i al seu pontificat (és Roboam, l'Ursus, etc.). El capítol setè es refereix a Bonifaci VIII (Jeroboam): hauria induït Roboam a renunciar. Així, doncs, l'oracle ha d'ésser posterior a la renúncia de Celestí V (12 de desembre de 1294). Segons Bernhard Töpfer la frase «tunc Gallus cum Vulpe soliti dimicabunt, donec mediū paranymphi ambos sedent cum aliis prout poterunt»¹⁸ fa pensar en la lluita entre el rei de França i el d'Anglaterra, dels anys 1294-1297. Així, doncs, l'oracle no fou escrit abans de l'any 1297. Amb altres arguments, Bernhard Töpfer arriba a la mateixa conclusió que Paul Piur, és a dir que la revelació de Ciril fou escrita «nel 1298 o subito dopo».¹⁹ Atès que l'autor de l'oracle acusa Bonifaci VIII d'haver desfet tot allò que el seu predecessor havia fet, acusació que es podria aplicar en concret als privilegis concedits per Celestí V a favor dels espirituals franciscans aplegats entorn de fra Liberato, hom pot suposar que l'autor podria ésser un franciscà espiritual.

Pel que fa al comentari, segons Bernhard Töpfer, no hi ha raons per suposar que l'autor del dit comentari i la persona que segons Arnau de Vilanova (1304) coneixia el sentit de l'oracle siguin la mateixa. Molts indicis, però, suggereixen que el comentari «sia stato scritto poco dopo la composizione dell'*Oracolo*»:²⁰ no hi ha al·lusions a fets històrics nous i la qüestió de la legitimitat de Bonifaci VIII és encara molt important.

Efectivament, tant en l'oracle com en el comentari, Bonifaci VIII és comparat amb Jeroboam i considerat, doncs, un papa il·legítim, que fins i tot podria provocar un cisma en l'Església.²¹ Aquesta actitud crítica davant Boni-

maven que el comentari (arnaldia) de l'Apocalipsi era una obra primerenca, dels anys 1290, afirma que fou escrita l'any 1306, i per tant no és un testimoni anterior a l'*Eulogium...* Sobre l'ara considerada per la majoria d'investigadors arnaldians apòcrifa *Expositio Apocalypsis*, vegeu la nota 39.

17. Aquesta és la data que proposaren Benedictus ZIMMERMANN, *Monumenta historica Carmelitana*, I. A cura de B. ZIMMERMANN, Lirinae, 1907, 296; i Jeanne BIGNANI-ODIER, *Études sur Jean de Roquetaillade*, París, 1954, 42; i *Jean de Roquetaillade...*, 109-110. Franz Ehrle data va l'oracle l'any 1280.

18. Paul PIUR, *Oraculum...*, 296/9-10.

19. Bernhard TÖPFER, *Il regno futuro della libertà*, 274.

20. Bernhard TÖPFER, *Il regno futuro della libertà*, 274.

21. Bernhard TÖPFER, *Il regno futuro della libertà*, 275. Bernhard Töpfer dona les referències següents de l'oracle: Paul PIUR, *Oraculum*, 297/27-28; i del comentari: Paul PIUR, *Oraculum*, 303/124-125. Amb Jeroboam I i Roboam comença la divisió del Regne d'Israel.

faci VIII és un argument contra la tesi de Piur segons la qual l'autor podria ésser algú més o menys proper a fra Pèire Joan: «questi [*sic!*] infatti non ha mai messo in dubbio la legittimità di Bonifacio VIII». ²² Aquest i altres indicis, com per exemple l'aversió als prelats, el mal ús dels béns temporals, la identificació del capítol onzè de les «mulieres excisae de petra durissima vallis Virginis» (315/1-2) amb el sector laxista dels franciscans en contraposició a la «petra durissima», és a dir, al fundador, Francesc d'Assís, el qual era «sanctus, constans et firmus» (318/7-8), la referència a la separació concedida per Celestí V al grup de Liberato (304/149-305/158), i altres al·lusions a les lluites internes dels franciscans espirituals, apunten precisament, sempre segons Bernhard Töpfer, vers els «circoli spirituali italiani». ²³

Després de constatar la presència d'una problemàtica pròpia dels franciscans espirituals en l'oracle de Ciril i en el comentari, Bernhard Töpfer es pregunta

«in che misura le attese del futuro influenzate dal gioachimismo, molto diffuse in questi circoli, ossia le speranze in una riforma delle condizioni ecclesiastiche e in un inizio di un'età nuova, migliore, hanno trovato accesso in questo scritto». ²⁴

No hi fa res, segons Bernhard Töpfer, que ni l'oracle de Ciril ni especialment el comentari no esmentin un terç «status seculi» o una setena etapa de la història de l'església, elements habituals —sempre segons Bernhard Töpfer— en les obres dels franciscans espirituals fra Pèire Joan o Ubertino da Casale, ²⁵ perquè, malgrat l'absència d'una teologia de la història, l'oracle té les

22. Bernhard TÖPFER, *Il regno futuro della libertà*, 275.

23. Bernhard TÖPFER, *Il regno futuro della libertà*, 274.

24. Bernhard TÖPFER, *Il regno futuro della libertà*, 276.

25. Bernhard TÖPFER, *Il regno futuro della libertà*, 276-277: «la dottrina caratteristica di un terzo *status* o di una settima età, così come risulta sostenuta dall'Olivì e da Ubertino in riferimento a Gioacchino, non è riconoscibile né nell'*Oracolo di Cirillo* né nel *Commento* pseudogioachimita». Almenys des dels estudis que Raoul Manselli dedicà a l'obra de fra Pèire Joan i Ubertino da Casale, aquest pretès joaquimisme de fra Pèire Joan i d'Ubertino da Casale sembla si més no problemàtic. Vegeu, per exemple, Raoul MANSELLI, *L'Apocalisse e l'interpretazione francescana della storia*, dins W. LOURDAUX, D. VERHELST (eds.), *The Bible and Medieval Culture* (Mediaevalia Lovaniensia, I/VII), Lovaina, 1979, 167: «Da queste tre opere [*Lectura super Apocalypsim*, *Super Mattheum* i *Super Iohannem*], ma specialmente dal commento all'Apocalisse ci si consenta da ribadire che non viene fuori un gioachimismo di scuola, né un'adesione ripetitiva di Gioacchino da Fiore —in questo non posso non dissentire da Marjorie Reeves—, ma la concezione teologica francescana della storia, quale è maturata non in un trionfalismo favorito dal successo strepitoso dell'Ordine, ma in una pensosa meditazione della Chiesa del suo tempo». Pel que fa a Ubertino da Casale, vegeu: Raoul MANSELLI, *Pietro di Giovanni Olivì e Ubertino da Casale (a proposito della «Lectura super Apocalypsim» e dell'«Arbor vitae crucifixae Iesu»)*, dins «Studi Medievali», 6 (1965), 95-122.

esperances posades en una reforma de l'Església i en un renovament del món. Després de Jeroboam, és a dir de Bonifaci VIII, «nouitas non parua in Dei Ecclesia erit».²⁶ Per tal de preparar aquest renovament l'Església ha de desprendre's de les seves riqueses i dels seus privilegis. El rei de Sicília (Frederic III) i un rei d'Alemanya tindran un paper actiu «nella punizione del clero mondanizzato».²⁷ En aquesta persecució seran castigats també els franciscans que s'han apartat del bon camí. No queda clar si, un cop s'hagi manifestat l'Anticrist i hagi estat vençut, hi haurà un temps de perfecció a la terra o s'acabarà immediatament el món.²⁸

Recentment, en ocasió de l'edició crítica i de l'estudi del *Liber ostensor* de Joan de Rocatalhada,²⁹ Louis Boisset i Martin Aurell escriuen:³⁰

«Le texte de l'oracle de Cyrille à été retouché par Arnaud de Villeneuve qui est, en tout état de cause, le premier à en donner une copie dans son *De adventu Antichristi et fine mundi*, avec une glose de ce texte [*sic!*]. Le manuscrit de Vatican Borghese 205, contenant une collection d'écrits d'Arnaud, s'oeuvre par le texte même de l'oracle, accompagné du dossier habituel, auquel manque cependant le commentaire de Pseudo-Joachim; en revanche, des gloses marginales au texte de l'oracle ne sont pas sans correspondences avec ce commentaire; s'agit-il d'une ébauche, Arnaud a-t-il connu le comentaire de Joachim, ces gloses sont-elles son oeuvre, ou bien a-t-il lui-même composé un commentaire de l'oracle? Jean de Roquetaillade écrit en effet, dans le *Liber ostensor*: "Magister Arnaldus de Villanova, super Cyrillum dicit..." (4e traité § 78)».³¹

26. Bernhard TÖPFER, *Il regno futuro della libertà*, 276. Cf. Paul PIUR, *Oraculum...*, 305/173.

27. Bernhard TÖPFER, *Il regno futuro della libertà*, 278.

28. Bernhard TÖPFER, *Il regno futuro della libertà*, 278: «Ma ciò non influisce sul fatto che l'*Oracolo di Cirillo*, e in maniera ancora più marcata il *Commento pseudogioachimita* che l'accompagna, sono animati dall'attesa che la chiesa mondanizzata e corrotta subirà, ancora prima della fine del mondo, una purificazione radicale attraverso dure persecuzioni da parte di sovrani temporali. Pertanto anche questo scritto nella sua tendenza di fondo concorda con la restante letteratura influenzata dal gioachimismo che ha avuto origine nell'ambito dell'ala spiritualistica del movimento francescano».

29. JEAN DE ROQUETAILLADE, *Liber ostensor quod adesse festinant tempora*. Édition critique sous la direction d'André VAUCHEZ par Clémence THÉVENAZ MODESTIN et Christine MORE-ROD-FATTEBERT, avec la collaboration de Martia-Henriette JULLIEN DE POMMEROL sur la base d'une transcription de † Jeanne BIGNAMI ODIER (Sources et Documents d'Histoire du Moyen Âge, 8), Roma, École française de Roma, 2005, XIII+1041 p. Sobre l'edició del *Liber ostensor* i especialment sobre la influència d'Arnau de Vilanova en l'obra de fra Joan de Rocatalhada, vegeu-ne la recensió de Josep PERARNAU, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 25 (2006), 616-618.

30. Louis BOISSET, Martin AURELL, *L'oracle de Cyrille*, 902-903, dins JEAN DE ROQUETAILLADE, *Liber ostensor...*

31. JEAN DE ROQUETAILLADE, *Liber ostensor...*, IV, § 78, 185: «Sciendum quod de hac aquila persecutrice Ecclesie habuerunt hii qui jam mortui sunt duas opiniones. Magister Arnaldus de Villanova super Cyrillum dicit eam futuram de Aragonia».

I, en nota de comentari del *Liber ostensor*, també llegim:³²

«La plus ancienne version connue de l'oracle de Cyrille se trouve dans la première partie du *De adventu Antichristi et fine mundi* d'Arnaud de Villeneuve [*sic!*]: c'est probablement à partir de cette copie —ou plus simplement de ce faux forgé de toutes pièces par le médecin valencien— que Jean de Roquetaillade en a pris connaissance. On ne sait pas si Arnaud a rédigé un commentaire de cet oracle, ou s'il a simplement pris des notes à la lecture du commentaire de Joachim».

Cal fer una puntualització a aquestes afirmacions de Louis Boisset i Martin Aurell. Arnau de Vilanova en el *De tempore adventus Antichristi* (1297-1300) no només no reproduïx o comenta la revelació de Ciril, ans tampoc no l'esmenta. La primera referència arnaldiana a la revelació de Ciril no la trobem fins a l'*Eulogium de notitia verorum et pseudoapostolorum*, obra redactada a darrieries de l'any 1302 o a començaments de 1303. Les glosses de l'oracle de Ciril del Borgh. 205, siguin o no d'Arnau de Vilanova (i pel que direm *infra*, nota 37, segons les darreres aportacions, sembla clar que no són autogràfes d'Arnau de Vilanova), no tenen res a veure amb el *De tempore adventus Antichristi*.

L'any 2007, en un article que tenia per objecte d'estudi el càlcul apocalíptic d'Arnau de Vilanova, Gian Luca Potestà suggereix que la persona a la qual fou revelat el sentit de la profecia de Ciril al·ludida en la *Protestatio, praesentatio ac supplicatio Benedicto XI* —i que Piur creia que podia ésser l'autor del comentari de la revelació de Ciril— és el mateix Arnau de Vilanova.³³

Finalment, Josep Perarnau, en un estudi dedicat a *Noves dades sobre manuscrits «espirituals» d'Arnau de Vilanova*, publicat en el volum anterior d'aquest anuari, ofereix una nova descripció del còdex vaticà Borgh. 205.³⁴ Després d'una detallada anàlisi codicològica del volum, del seu contingut, especialment en relació amb altres manuscrits arnaldians, i del sentit de les notes marginals, Josep Perarnau arriba a la conclusió que:³⁵

32. Louis BOISSET, Martin AURELL, dins Jean DE ROQUETAILLADE, *Liber ostensor...*, 185, nota 5.

33. Gian-Luca POTESTÀ, *L'anno dell'Anticristo. Il calcolo di Arnaldo di Villanova nella letteratura teologica e profetica del XIV secolo*, dins «Rivista di storia del cristianesimo», 2 (2007), 453: «A Benedetto XI egli ricorda di aver scritto il *De mysterio cymbalorum* solo dopo aver ascoltato una voce interiore che gli intimava: "Scrivi in fretta!"; e la stessa sua capacità di interpretare l'*Oraculum Cyrilli* gli sarebbe stata data di colpo, in una certa notte».

A la pàgina 452 de l'article citat, Gian-Luca POTESTÀ observa «che il testimone manoscritto più antico dell'*Oraculum Cyrilli* attualmente noto è rappresentato dal Vat. Borgh. 205, contenente scritti di Arnaldo e allestito nel 1302». En aquest mateix sentit s'havia manifestat Marjorie REEVES, en l'obra citada en la nota 1, pàgina 57: «The oldest version occurs in Rome, Vat., MS. Borghese 205, a collection of Arnold of Villanova's writings made in 1302».

34. Josep PERARNAU I ESPELT, *Noves dades sobre manuscrits «espirituals» d'Arnau de Vilanova*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 27 (2008), 365-372.

35. Josep PERARNAU I ESPELT, *Noves dades...*, 371-372. Josep PERARNAU ja havia estudiat alguns aspectes del còdex Borgh. 205, especialment els relatius a la relació d'aquell manuscrit

«Tot plegat sembla donar al Borgh. 205 la fesomia d'un llibre començat amb una ‚profecia‘ del pseudo Ciril (i que sap si destinat a aquest gènere literari), que després hauria continuat amb escrits d'Arnau de Vilanova sota iniciativa i responsabilitat d'algú altre».

Els elements que fan replantejar l'atribució de la configuració del còdex Borgh. 205 a mestre Arnau són, principalment, els quatre següents:

a) La presència de l'oracle de Ciril (amb les respectives lletres entre Ciril i el pseudo Joaquim de Fiore) en un còdex que únicament conté obres arnaldianes. En cap altre manuscrit arnaldia de la primera hora trobem l'oracle de Ciril.

b) La inclusió de la lletra d'Arnau de Vilanova a Bartomeua Montaner entre les lletres que formen el *Tractatus epistolarum christini*. És sens dubte una badada que no es torna a repetir ni en el còdex romà Corsinianus 40.E.3, ni en el vaticà Vat. lat. 3824.³⁶

c) Una confusió greu: transformar la cartoiça de «Scala Dei», als monjos de la qual Arnau dedicà el *De mysterio cymbalorum*, i a la qual llegà els seus llibres, en una genèrica i sense sentit «Scola Dei».

d) La presència en el còdex del *Tractatus epistolarum christini*. Efectivament, d'aquest *Tractatus...*, en la *Praesentatio facta Burdegaliae*, Arnau de Vilanova deia que abans no en recordava l'existència. Aquest *Tractatus...* no era consi-

amb el també còdex vaticà Vat. lat. 3824: *L'«Apologia de versutiis atque peruersitatibus psendotbeologorum et religiosorum ad magistrum Jacobum Albi, canonicum Dignensem» d'Arnau de Vilanova. Edició i estudi; i transcripció del «Tractatus quidam in quo respondetur obiectionibus quae fiebant contra tractatum Arnaldi De adventu Antichristi»*, dins *Tres textos d'Arnau de Vilanova i un en defensa seva* (Textus, Studia, Subsidia, X), Barcelona, Facultat de Teologia de Catalunya, 2002, 10-16; i amb la mateixa paginació dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 20 (2001). Vegeu també: *La nostra edició*, 70-81, dins *Arnaldi de Villanova Opera Theologica Omnia (AVOThO)*, IV, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, Facultat de Teologia de Catalunya, Scuola Superiore di Studi Medievali e Francescani, 2007. En el primer d'aquests estudis, Josep PERARNAU (pàgina 14) es pregunta «si els fragments de A=BB [que A. Maier creia autògrafs d'Arnau de Vilanova] (igual com els escrits per la mà BA) són realment l'anella que va del text primitiu copiat en el Borgh. 205 en un primer moment al definitiu del Vat. lat. 3824, o, per contra, foren copiats en temps posterior ja fos a base del Vat. lat. 3824, o d'alguna altra còpia ben primitiva». A la pàgina 13, Josep PERARNAU fa l'observació següent: «mentre no tinguem certesa de quina és la lletra d'Arnau, tampoc no en podem tenir que un escrit és autògraf seu» i manifesta la convicció que la hipòtesi d'Anneliese Maier no és l'única possible; n'hi podria haver d'altres «com, per exemple, que aquell exemplar (el Borgh. 205), anés a parar a algú pròxim al mestre».

36. Vegeu les descripcions de Josep PERARNAU I ESPELT, respectivament, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», VI (1987), 300-302; i, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», XI (1992), 15 i 21/27.

derat una obra de caràcter doctrinal que s'hagués de sotmetre a l'examen de la Santa Seu. Qui configura el Borgh. 205 es mou per uns altres criteris.³⁷

Ultra Arnau de Vilanova, també Angelo Clareno, Cola di Rienzo, Francesc Eiximenis, Joan de Rocatalhada, Bartomeu de Pisa, i altres autors, conegueren, utilitzaren i/o comentaren la revelació de Ciril.

El nostre objectiu

Hem constatat en les pàgines anteriors la importància que diversos estudiosos atribueixen a Arnau de Vilanova en la difusió de la revelació de Ciril. De tota manera, els estudiosos, els arnaldistes però sobretot els especialistes en la literatura profètica medieval, s'han fet preguntes que fins ara no han tingut una resposta clara i definitiva: Què diu Arnau de Vilanova de la revelació

37. Sembla que les obres arnaldianes del manuscrit foren copiades en dos moments diversos. Josep PERARNAU I ESPELT, *Noves dades...*, 370-371, afirma: «Els actuals ff. 75-116 foren escrits en un segon moment i semblen destinats a ésser la part inicial d'un altre volum. Ningú no sembla haver-se adonat del fet que el conjunt dels set opuscles arnaldians (ff. 9-116) presenta un problema que afecta la cronologia global: la seqüència de texts que van de l'*Alphabetum catholicorum* a l'*Apologia de versutiis* és, quant als primers títols de la llista, la que presenta Arnau de Vilanova abans de l'agost de 1305, abans, doncs, que en l'acta notarial que és la *Praesentatio facta Burdegaliae* ell mateix fes constar que s'havia oblidat que abans de l'*Alphabetum...* havia escrit la *Introductio in librum De semine scripturarum* i l'*Allocutio de interpretatione nominis tetragrammaton*; per aquesta banda, doncs, la manca d'aquests dos opuscles confirma que el fet de copiar l'*Alphabetum...* com a primer text arnaldianà s'ha de col·locar en un moment anterior a la presentació de Bordeus o almenys que no fou escrit com a resultat de la presentació de Bordeus; en canvi, la còpia del *Tractatus epistolarum christini* immediatament després del *De mysterio cymbalorum*, tal com li correspon, no sembla exigir que el Borgh. 205 almenys en allò que toca el *De mysterio...* i les lletres missives, sigui posterior a la *Praesentatio facta Burdegaliae* (el dit *Tractatus epistolarum christini* és el tercer títol de les obres que a Bordeus mestre Arnau confessa «no haver recordat» durant un temps), perquè el conjunt del Borgh. 205 no té cap relació amb la, més que necessitat, exigència vital de treure's l'espina de l'acusació d'heterodòxia; a partir, doncs, del f. 63b, el text no hauria estat necessàriament copiat després del 24 d'agost del 1305, en què certament ho hauria estat el del Vat. lat. 3824».

Em consta que la dra. Barbara Scavizzi arriba a conclusions semblants sobre el còdex vaticà Borgh. 205 en la seva tesi de doctorat, tesi dirigida pel prof. Francesco Santi (amb la col·laboració dels professors Josep Perarnau i Espelt, i Gabriella Pomaro) i dedicada a l'edició crítica del *Tractatus epistolarum christini* d'Arnau de Vilanova. Barbara Scavizzi pren el manuscrit Vat. lat. 3824 com a base de la seva edició. Contra les tesis d'Anneliese Maier i de tots aquells que han seguit les seves propostes en aquest punt, sembla que les anàlisis codicològiques, paleogràfiques i caligràfiques portades a terme per Barbara Scavizzi permeten de descartar que les notes marginals i interlineals del Borgh. 205 (l'abans esmentada *Hand A*) siguin d'Arnau de Vilanova. Tot apunta vers un «scriptor magistris Arnaldi». El manuscrit Borgh. 205, més aviat, podria ésser obra, no del mateix Arnau de Vilanova, ans d'algu relacionat amb ell, que fins i tot hauria pogut enllestir el manuscrit després de la mort del mestre. Esperem que la dra. Scavizzi culmini ben aviat el seu prometedor treball.

de Ciril? i del comentarista —l'anomenat pseudo Joaquim—? Coneixia Arnau de Vilanova aquest comentari? I de fra Gilbert, l'autor del pròleg, què en diu Arnau de Vilanova? Com interpreta Arnau de Vilanova la revelació de Ciril? Va escriure Arnau de Vilanova un comentari a la revelació de Ciril? Les notes marginals dels primers vuit folis del manuscrit Borgh. 205, coincideixen amb el comentari del pseudo Joaquim o fins i tot podrien ésser-ne un pas previ, un embrió? Podrien ésser, en virtut del seu contingut, d'Arnau de Vilanova? I encara n'hi podríem afegir una altra: és objectiva la sentència de Tarragona de 1316 en condemnar la valoració arnaldiana de la profecia de Ciril?

Només un estudi global sobre la relació entre Arnau de Vilanova i la revelació de Ciril a partir no només de les obres arnaldianes sinó també d'altres fonts, com podrien ésser les notes marginals i interlineals dels vuit primers folis del còdex Borgh. 205 i llur possible relació amb el comentari pseudojoaquimita i amb la interpretació arnaldiana de la profecia de Ciril, podria ajudar a respondre a aquestes preguntes satisfactòriament. Atès que la Biblioteca Apostòlica Vaticana és actualment tancada i hom no preveu la seva obertura abans de mitjan mes de setembre de 1310, de moment ens haurem de limitar a estudiar les referències a Ciril en l'obra espiritual o teològica d'Arnau de Vilanova. A continuació, doncs, farem un primer pas d'abast limitat i tant de bo que en un futur que esperem no llunyà puguem completar-lo amb l'estudi de les notes marginals del Borgh 205.³⁸ Creiem que, tot i que els arnaldistes han esmentat sovint aspectes concrets de la interpretació d'Arnau de Vilanova a la revelació de Ciril, manca un estudi de caràcter general sobre l'ús arnaldia d'aquest text profètic centrat en les obres de l'autor català.³⁹

38. Estic convençut que una anàlisi del centenar de notes marginals i interlineals dels primers vuit folis del còdex de la Biblioteca Apostòlica Vaticana, Borgh. 205, entre les quals n'hi ha de relativament extenses, aportaria informació no únicament sobre la formació i la difusió de la revelació de Ciril i el seu comentarista, sinó també sobre la identitat de l'autor de les dites notes.

39. Cf., per exemple, Josep Maria POU i MARTÍ, *Visionarios, beguinos y fraticelos catalanes (siglos XIII-XV)*, Vic, Editorial Seráfica, 1930, 17-18 (el llibre de Josep Maria POU ha estat reeditat dues vegades: Madrid, 1991, amb presentació d'A. ABAD PEREZ, bibliografia de J. MARTÍ MAYOR i estudi introductor de J.M. ARCELUS ULIBARRENA; i Alacant, 1996, amb estudi preliminar d'Albert HAUF i VALLS); Miquel Batllori, *Arnau de Vilanova i l'arnaldisme. Obra completa*, III. Edició a cura d'Eulàlia DURAN (dir.) i Josep SOLERVICENS (coord.). Pròleg de Giuseppe TAVANI (Biblioteca d'Estudis i Investigacions, 20), València, Tres i Quatre, 1994, 155-156; Josep PERARNAU, *L'«Alia informatio beguinatorum» d'Arnau de Vilanova* (Studia, Textus, Subsidia, II), Barcelona, Facultat de Teologia, 1978, 23, 54 i 81; Francesco SANTI, *Arnau de Vilanova. L'obra espiritual* (Història i Societat, 5), València, Diputació provincial, 1987, 88. Jo mateix, *Les raons d'un anunci apocalíptic. La polèmica escatològica entre Arnau de Vilanova i els filòsofs i teòlegs professionals (1297-1305): anàlisi dels arguments i de les argumentacions* (Col·lectània Sant Pacià, 61), Barcelona, Facultat de Teologia de Catalunya, 1998, 151-153, vaig recollir les citacions que Arnau de Vilanova feia de la profecia de Ciril en les obres polèmiques; i, *Sobre la suposada paternitat arnaldiana de l'«Expositio super Apocalypsi: anàlisi comparativa d'alguns temes*

Dividirem l'article en les parts següents:

- a) Les referències de la revelació de Ciril en obres d'Arnau de Vilanova;
- b) anàlisi de la informació anterior; i
- c) dues repercussions o influències posteriors.

Complementa l'article un apèndix documental que, a quatre columnes, conté els textos següents: *a*) el darrer capítol o secció de la revelació de Ciril (del Borgh. 205), amb alguns fragments del comentari del pseudo Joaquim en nota a peu de pàgina. Efectivament, encara que avui dia ja no és possible de sostenir la hipòtesi de la professora Anneliese Maier en el sentit que el Borgh. 205 hauria estat confeccionat l'any 1302 sota el control directe d'Arnau de Vilanova (amb notes del mateix Arnau) i, ben contràriament, tot fa pensar en un context i una data ben diferents, data que fins i tot podria ésser posterior a la mort d'Arnau, el Borgh. 205 continua essent la còpia més antiga coneguda de l'oracle de Ciril (almenys així es dedueix de les dates dels manuscrits ofertes per Paul Piur) o, si més no, una de les més antigues; *b*) el fragment en llatí de la llista de vint-i-una o vint-i-dues perversitats o maleses que caracteritzen els falsos religiosos en els temps de la vinguda de l'Anticrist, de la *Confessió Ilerdensis* (elaborada per Arnau de Vilanova a partir del text anterior de la revelació de Ciril); *c*) llur traducció catalana, de la *Confessió de Barcelona*; i, *d*) finalment, un fragment de l'anomenat *Libro del conocimiento del fin del mundo*, amb una traducció castellana més o menys lliure de les esmentades perversitats.

II. LES REFERÈNCIES A LA REVELACIÓ DE CIRIL EN L'OBRA D'ARNAU DE VILANOVA

Arnau de Vilanova cita la revelació de Ciril per primera vegada en l'*Eulogium de notitia verorum et pseudoapostolorum*, opuscle llegit davant el bisbe de Girona Bernat de Vilamarí, i moltes altres persones, a darrereries de l'any 1302 o a

comuns a aquesta obra i a les obres polèmiques d'Arnau de Vilanova», dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», XIII (1994), 144-148, vaig comparar la interpretació arnaldiana de la profecia de Ciril, de les obres polèmiques, amb la de l'autor de l'*Expositio Apocalypsis*, obra aquesta que els estudis dels darrers anys han demostrat que és apòcrifa. Cf. la bibliografia més rellevant sobre aquesta qüestió dins Jaume MENSA I VALLS, *Arnau de Vilanova, espiritual. Darreres aportacions*, dins «Anales Valentinianos», 48 (1998), 322-324; i, també, Jaume MENSA I VALLS, Sebastià GIRALT, *Bibliografía arnaldiana (1994-2003)*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», XXII (2003), 665-704. Hom pot veure un breu «status quaestionis» sobre *El problema de les obres d'autoria dubtosa*, 533-536, dins Jaume MENSA I VALLS, Joan REQUESENS I PIQUER, *Arnau de Vilanova: herència de cent vint-i-cinc anys d'estudis*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», XXV (2006), 529-564.

començaments de 1303. L'objectiu de l'*Eulogium...* és oferir una sèrie de característiques que permeten d'identificar i reconèixer els falsos apòstols. En aquest sentit, Arnau recorda que la revelació de Ciril, enviada del cel estant a sant Ciril en taules d'argent, descriu vint-i-una immundícies o vicis dels falsos apòstols:⁴⁰

«Et in reue-[f. 163a]-latione que de celo missa fuit beato Cirillo in argenteis tabulis, que est in ecclesia Dei preciosissima, in qua etiam tempus Antichristi per Spiritum Sanctum sub certo annorum numero annunciatur, ibi etiam Spiritus Sanctus annunciat quod circa tempus illius in quibusdam statibus regularibus multiplicabuntur tales apostoli uel precones. Et exprimit ·XXI· spurcitas que regnabunt in eis, per quas phariseorum peruersitas apertissime renouabitur et propter quas, ut annunciat, iudicio Dei exterminabuntur duplici gladio, scilicet seculari et ecclesiastico.⁴¹ Et apertissime declarat ibidem qui sint illi de quibus Apostolus penultimo et ultimo capitulis *Ite ad Thimo{theum}* latissime prophetauit, annuncians fore multiplicandos circa predictum tempus»⁴².

En la *Denuntiatio Gerundensis contra fratrem Bernardum de Podio Cercoso praedicatorum*,⁴³ és a dir, la primera de les tres denúncies presentades al bisbe Bernat de Vilamarí de Girona contra Bernat de Puigcercós, potser ja a començaments de 1303, Arnau de Vilanova torna a citar la revelació de Ciril. Arnau de Vilanova argumenta contra la tesi de Bernat de Puigcercós segons la qual «nichil prodest ecclesiae, ymo periculosum esset, prenoscere tempus persecutionis maximi Antichristi».⁴⁴ Aquesta tesi, segons Arnau de Vilanova, és contrària als textos de la Sagrada Escripura que afirmen «quod omnis perse-

40. ARNALDI DE VILLANOVA, *Eulogium...*, Vat. Lat. 3824, ff. 162d-163a (Joaquim CARRERAS I ARTAU, *La polémica gerundense sobre el Anticristo entre Arnau de Vilanova y los dominicos*, dins «Anales del Instituto de Estudios Gerundenses», V-VI [1950-1951], 38). A diferència del criteri seguit per Joaquim CARRERAS I ARTAU, no normalitzarem l'ús de v/u. L'*Eulogium...* fou traduït al castellà dins ARNALDO DE VILANOVA, *Escritos condenados por la Inquisición*. Introducción, traducción y notas de Elena CÁNOVAS y Félix PIÑERO (Biblioteca de Visionarios, Heterodoxos y Marginados), Madrid, Editora Nacional, 1976, 69-87. El fragment sobre Ciril és a la pàgina 78.

41. ARNAU DE VILANOVA, *Confessió de Barcelona*, 137/6-13, dins ARNAU DE VILANOVA, *Obres catalanes. Volum 1. Escrits religiosos*. A cura de Miquel BATLLORI. Pròleg de Joaquim CARRERAS I ARTAU (Els Nostres Clàssics, Col·lecció A, 53-54), Barcelona, Editorial Barcino, 1947, sense citar explícitament la revelació de Ciril, sembla fer-se ressò de la «doble espasa»: «Encara confés haver escrit que les lagostes damunt dites entre ·X· anys seran caçades e gitades de tot lo poble dels christians, axí que en neguna part no gosaran aparèixer. Car, segons que és escrit en les revelacions damunt dites, Déu lavores trametrà als christians pastor e vicari seu qui açò complirà, e refermarà la veritat e la qaritat del christianisme».

42. 2 Tim III-IV.

43. ARNALDI DE VILLANOVA, *Denuntiatio Gerundensis contra fratrem Bernardum de Podio Cercoso praedicatorum*, Vat. Lat. 3824, f. 167a-b (Joaquim CARRERAS, *La polémica...*, 46). Versió al castellà, dins ARNALDO DE VILANOVA, *Escritos...*, 91.

44. ARNALDI DE VILLANOVA, *Denuntiatio Gerundensis contra fratrem Bernardum de Podio Cercoso praedicatorum*, Vat. Lat. 3824, f. 166d-167a (Joaquim CARRERAS, *La polémica...*, 45). Versió al castellà, dins ARNALDO DE VILANOVA, *Escritos...*, 91.

cutio precognita seu preuisa minus ledit passuros». ⁴⁵ Aquelles persones que hauran de viure en els temps anteriors a la persecució de l'Anticrist podran preparar-s'hi millor si els coneixen amb anticipació. Per això Jesucrist anuncia tant els temps de la persecució de l'Anticrist com la seva duració, no només en diversos passos de la Bíblia sinó també per mitjà d'altres revelacions. Entre aquestes revelacions, Arnau de Vilanova esmenta la que fou feta per mitjà de la verge evangèlica Eritrea, «iterum per beatum Ciprianum, vltimo uero per beatum Cirillum». ⁴⁶ I tot seguit Arnau de Vilanova afegeix: «Cuius [= de Ciril] reuelatio cunctis scripturis sacris est preciosior, quoniam scriptam ⁴⁷ de celo attulit ei angelus».

En la polèmica de Girona contra Bernat de Puigcercós, Arnau de Vilanova havia amenaçat el bisbe Bernat de Vilamarí de recórrer al metropolità de Tarragona, Roderic Tello, si, entre altres peticions, no imposava silenci a Bernat de Puigcercós. ⁴⁸ I així ho féu. Arnau de Vilanova, el mateix any 1303, es presentà a Lleida davant dels bisbes reunits en concili provincial i presidits pel metropolità de Tarragona, i hi llegí la *Confessio Ilerdensis de spurcitiis pseudoreligiosorum*. Com el títol ja anuncia, aquesta obra està centrada en les perversitats dels pseudoreligiosos, perversitats que, tal com Arnau de Vilanova digué a l'*Eulogium...*, foren anunciades per la revelació de Ciril: ⁴⁹

«Dico etiam me dixisse in predicto *Eulogio* quod in reuelatione, quam Dominus Ihesus Christus per angelum suum misit beato Cirillo heremite atque presbitero, que multum preciosa est et solempnis in ecclesia Dei, exprimit aperte Spiritus Sanctus, ·XXJ· spurcitas, que in supradictis regnabunt, et per quas illorum peruersitas erit cunctis fidelibus manifesta».

I a continuació reproduceix les vint-i-una «spurcitas»: ⁵⁰ «Et dico...» (text que el lector pot llegir sencer a la segona columna de l'apèndix, raó per la qual ara no el copiem). I, en el marge del Vat. Lat. 3824, f. 176a, encara n'hi podem llegir una altra:

45. ARNALDI DE VILLANOVA, *Denuntiatio Gerundensis contra fratrem Bernardum de Podio Cercoso praedicatorum*, Vat. Lat. 3824, f. 167a (Joaquim CARRERAS, *La polèmica...*, 45). Versió al castellà, dins ARNALDO DE VILANOVA, *Escritos...*, 91.

46. ARNALDI DE VILLANOVA, *Denuntiatio Gerundensis contra fratrem Bernardum de Podio Cercoso praedicatorum*, Vat. Lat. 3824, f. 167a-b (Joaquim CARRERAS, *La polèmica...*, 46). Versió al castellà, dins ARNALDO DE VILANOVA, *Escritos...*, 91.

47. Carreras: *scriptum*.

48. ARNALDI DE VILLANOVA, *Denuntiatio Gerundensis contra fratrem Bernardum de Podio Cercoso praedicatorum*, Vat. Lat. 3824, f. 170c-d (Joaquim CARRERAS, *La polèmica...*, 52): «Protestans quod in defectu uestri requiram super hoc reuerendum patrem dominum R. metropolitenum in sede Terraconensi [Carreras: *Tarraconensi*]». Versió al castellà, dins ARNALDO DE VILANOVA, *Escritos...*, 101.

49. Vat. Lat. 3824, f. 175c.

50. ARNALDI DE VILLANOVA, *Confessio Ilerdensis*, Vat. Lat. 3824, f. 175c-176a.

«Addit [*sic!*] etiam ·XXI^{am}·, quam ex causa dimisi, scilicet quod ex adquisitis pretextu mendicationis edificia inalçabunt».

Una nova referència a la «revelació de sant Ciril» la llegim en la *Denuntiatio prima facta Massiliae*, presentada per Arnau de Vilanova davant el bisbe de Marsella el 10 de febrer de 1304, contra «quidam ex illis, quibus committitur preconium euangelice ueritatis in uestra dyocesi⁵¹»,⁵² que resultà ésser Joan Vigorós, perquè aquest frare dominic dogmatitzava que els homes ignoraran «divina ordinatione» els temps finals, és a dir, els de l'Anticrist i del dia del judici final, afirmació que, segons Arnau de Vilanova, és contrària a Daniel XII, 11 i Mateu XXIV, 15, a Jeroni (en la interpretació de la segona carta als cristians de Tessalònica), a la lletra primera de Pau als cristians de Tessalònica (1 Tes V, 1-9), a la *Glossa ordinaria (Fets dels Apòstols I,7)* i a Agustí d'Hipona (*De trinitate*). I, finalment, també és contrària a la revelació de Ciril:⁵³

«Item contrariatur reuelationi beati Cirilli, in qua per dominum Ihesum Christum tempus Antichristi sub certis temporum differentiis aperte prenunciatur».

Juntament amb la denúncia, Arnau de Vilanova presentà al bisbe una obra, el *Gladius iugulans thomatistas*, adreçada inicialment a Jacme Blanc. Efectivament, Jacme Blanc, canonge de Digna i també metge, informà Arnau de Vilanova de la campanya que havien emprès els dominics de Provença contra les seves tesis i li féu arribar un resum de les objeccions que un dominic havia escrit contra el *De mysterio cymbalorum* i altres obres arnaldianes. Precisament una d'aquestes objeccions tenia per objecte el valor que Arnau de Vilanova havia concedit a la profecia de Ciril:⁵⁴

«Similiter quando mordent illud *Eulogii*, ubi dicitur quod reuelatio facta beato Cirillo preciosissima est inter sacra eloquia. Non uos turbet quod dicunt,

51. Santi: *diocesi*.

52. Vat. Lat. 3824, f. 180c (Francesco SANTI, *Teologia per immagini e mistica. Le tre denunce di Marsiglia di Arnaldo da Villanova ed altri punti per una macchina metaforica*, dins *Immagini del Medioevo. Saggi di cultura mediolatina*, Spoleto, Centro Italiano di Studi sull'Alto Medioevo, 1994, 242).

53. Vat. Lat. 3824, f. 180d (Francesco SANTI, *Teologia per immagini e mistica. Le tre denunce di Marsiglia di Arnaldo da Villanova ed altri punti per una macchina metaforica*, dins *Immagini del Medioevo. Saggi di cultura mediolatina*, Spoleto, Centro Italiano di Studi sull'Alto Medioevo, 1994, 244).

54. ARNALDI DE VILLANOVA, *Gladius iugulans thomatistas*, Vat. Lat. 3824, f. 187a-187d (Cosimo REHO, *La polemica di Arnaldo da Villanova contro i Domenicani Tomisti nel «Gladius iugulans thomatistas» (1304)*. Tesi di laurea in Filosofia, Bari, Università degli Studi, 1981-1982, 121/543-123/605).

scilicet istud inconuenienter esse pronunciatum. Ideo quoniam si quis predicte reuelationi non crederet, non imputaretur ei ad heresim. Si tamen esset incredulus eloquiis sacri canonis, notaretur de heresi. Quoniam, ut Augustinus ait III° *De trinitate*, sicut nemo contra rationem sobrius sic nemo contra sacram scripturam fidelis uel christianus et nemo contra ecclesiam catholicus.

Hiis enim non obstantibus, illud est sane pronunciatum. Quoniam alia quidem est ratio preciosi et alia est ratio acceptabilis et autentici, sicut alia est ratio credibilis et alia certi. Balsamum enim preciosius est uino, tamen uinum est communiter acceptabilius et magis autenticum seu approbatum. Similiter quod minor stellarum uisibilium in celo sit maior tota terra, certius est quam oppositum; cum sit demonstrabile ratione, sed oppositum est magis credibile communiter.

Hanc autem differentiam optime nouerat beatus Cirillus in sua epistola quando dixit quod scriptura reuelationis eidem missa⁵⁵ per Dominum carior debet esse fidelibus cunctis aliis scripturis sacris, non ratione rei, quoniam utrobique diuina ueritas continetur, sed ratione modi, quoniam hec reuelatio fuit in celo scripta et per immortalem allata et missa ecclesie militanti. Scriptura uero canonis biblicae scripta fuit in terris et per mortales. Et in signum huius, scilicet quod ceteris sacris scripturis preciosior esset, missa fuit non in membranibus sed in argenteis tabulis.

Cum ergo dicitur quod sit preciosior ceteris, non asseritur ideo quod sit credibilior; sicut si diceretur quod epistola quam Dominus Ihesus Christus scripsit Abagaro regi preciosior esset cunctis scripturis sacri uoluminis, non erraret nec per hoc astrueret quod esset ceteris credibilior. Nam, ut dixi, alia est ratio preciosi uel cari atque credibilis. Si quis etiam diceret quod *euangelium Iohannis* debet esse fidelibus carius *euangelio Lucæ*, quoniam illud Iohannes accepit inclinato capite supra pectus Domini, Luchas autem audiendo Apostolum, proculdubio non erraret nec per hoc astrueret quod illud esset credibilius isto, sed quod dignius maiori deuotione». ⁵⁶

Però això no és tot: Arnau de Vilanova, a pròposit d'una indicació de Jacme Blanc, aplica una expressió de la revelació de Ciril als seus adversaris:⁵⁷

«Vos etiam in dicendo quod bicolor exercitus insultauit uobis, mihi super illa reuelatione Cirilli sensum aperuistis, ubi pronunciatum auis bicolor in ecclesia affutura, que margaritis patrum in sua infantia reniteret. Sed in processu temporis muscarum stercoribus et puluere terreo fuscaretur, sicut et in psalmo dicitur: "Inueterati sunt et claudicauerunt a semitis suis" [Ps XVII,47]. Propter quod auis illa predicatur ibi ab hominibus exterminabiliter conculcanda».

Quan Arnau de Vilanova ha pogut tenir a les mans el tractat escrit contra el *De mysterio cymbalorum*, del qual abans ja havia estat informat per Jacme

55. En el manuscrit: *missæ*. Reho: *missæ*.

56. El paràgraf que va de *Si quis* fins a *deuotione* és escrit en el marge interior.

57. ARNALDI DE VILLANOVA, *Gladus iugulans thomatistas*, Vat. Lat. 3824, f. 192a-b (Cosimo REHO, *La polemica...*, 138/1061-1068).

Blanc i contra el qual havia escrit el *Gladius...*, redacta la *Carpinatio poetriae theologi deviantis* per respondre detalladament i extensament a les objeccions plantejades pel dominic anònim, però que ara ja sap que és «ex principibus sacerdotum», i la presenta al bisbe de Marsella juntament amb la *Denunciatio secunda facta Massiliae* el 28 de febrer del 1304. Doncs bé, en la *Carpinatio...* Arnau de Vilanova torna a esmentar la revelació de Ciril. L'adversari d'Arnau de Vilanova afirmava que «neque per reuelationem neque per Scripturam sacram, potest certo numero duratio mundi prenosci»,⁵⁸ afirmació que, segons mestre Arnau, a més de ser «impertinent», perquè una cosa és la duració del món i una altra els temps de la vinguda de l'Anticrist, que és el tema tractat, és falsa: així ho mostren diversos textos del corpus paulí. I, en aquest context, llegim:⁵⁹

«Cum igitur supradictus hec omnia subticerit, que suo conatui aduersantur, constat quod seducere uoluit et auctoritatem predictam in dolosa nequicia introduxit. Sed ut profundius perpendatis, karissime, quantum sit corruptiuum uenenum, quod fundit per illud dictum, considerate tria. Primo, quibus et quot scripturis contrarietur. Vos enim scitis quod reuelatio *Apocalipsis*, prout *Glosa* in multis locis ibidem exprimit, aperte pronunciat quod persecutio Antichristi feruebit in sexto ecclesie tempore. Item scitis quemadmodum in *Philosophia catholica* plenarie declaratur, quod iam in illo tempore sexto sumus. Si enim diligenter glosas illius libri legeritis, non solum percipietis distinctionem illorum temporum ordine narrationis, sed etiam ordine temporis, ut in ipsa *Glosa* exprimitur. Vnde omnes auctores predictae assertionis directe impugnant reuelationem *Apocalipsis*. Item, contrariatur prophetiis Erithee, quas in toto approbat Augustinus, et reuelationibus Cirilli et Columbini et Methodii, que omnes concordant cum reuelatione *Apocalipsis* et que instare pronunciant supradictum tempus».

El 2 de juny de 1304, Arnau de Vilanova es presenta davant el nou papa Benet XI i llegeix la *Protestatio, praesentatio ac supplicatio Benedicto XI*. En aquest escrit proposa al papa una sèrie de mesures que hauria de prendre, la primera de les quals és «ut facias denunciari cunctis fidelibus quod fur est in ianuis, scilicet Antichristus, quia pro constanti iam natus est, ut se muniant armis christiane religionis».⁶⁰ De la veritat d'aquest anunci en donen prova, en primer lloc, tota una sèrie de prodigis i signes («commotio populorum», «conturbatio omnium regnorum», «subuersio catholicorum», les perversitats dels regulars, etc.). I, en segon lloc, el papa pot saber de la veritat d'aquest

58. ARNALDI DE VILLANOVA, *Carpinatio...*, Vat. Lat. 3824, f. 196d.

59. ARNALDI DE VILLANOVA, *Carpinatio...*, Vat. Lat. 3824, f. 197b-c.

60. Vat. Lat. 3824, f. 212b (Josep PERARNAU, *L'«Ars catholicae philosophiae»* (primera redacció de la «*Philosophia catholica et diuina*») d'Arnau de Vilanova. Edició i estudi del text. En apèndix, les dues lletres que acompanyaven les còpies destinades a Bonifaci VIII i al Col·legi Cardenalici i les requestes a Benet XI i al Cambrer Papal en Seu vacant, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 10 (1991), 211/593-595)

anunci pels càlculs de la Bíblia, de la sibil·la Eritrea i de la revelació feta a sant Ciril.⁶¹

«Item, per temporum portiones, que omnia in sacris eloquiis existunt prenuntiata, specialiter in canone utriusque *Testamenti* et in *Eritrea* et ultimo in lucerna, quam specialiter propter hoc Christus de celo misit Ecclesie, que sub modio (cf. Mt V,15; Mc IV,21; Lc XI,33) per astutiam demonis hactenus latuit, cum tamen et in ipsa Ecclesia sit Romana et in antiquis cenobiis, ubi sunt originalia sanctorum reposita; et hec lucerna est reuelatio facta beato Cirillo heremite, ubi de tempore natiuitatis et crementi filii perditionis aperte prenunciatur».

I poc després, per tal que el papa no tingui cap mena de dubte, Arnau de Vilanova afegeix:⁶²

«Et si forsitan uideretur tibi quod in predictis scripturis enigmatice forent denunciationes huiusmodi, ego tibi ostendam hominem cui quasi in momento, quadam nocte datus est intellectus reuelationis Cirilli et omnium passuum canonis pertinentium ad tempora, que uoluntur, et in quibus principalis intellectus extitit diu clausus, quoniam statuta tempora reuelationis nondum aduenerant; et tu ipse uidebis quod nulla lux clarior expositionibus illis, cum in eis saluentur et sinceritas fidei et circumstantie lit[er]ales».

A l'*Antidotum contra venenum effusum per fratrem Martinum de Ateca*, escrit a darreries de 1304 o en la primera meitat de l'any 1305 per tal de replicar les objeccions contingudes en un opuscle que Martín d'Ateca havia redactat contra les obres arnaldianes de Girona, Arnau de Vilanova cita un parell de cops més la revelació de Ciril. Mestre Arnau ataca la tesi de Martí d'Ateca segons la qual els homes ignoren i ignoraran els temps finals perquè aquesta tesi contradiu el capítol XXIV de l'Evangeli de Mateu, l'*Apocalipsi*, Agustí d'Hipona, Jeroni i les revelacions de Metodi, Ciril, Hildegarda, Horòscop i Joaquim. De Ciril concretament afirma:⁶³

«Item contradicit reuelationi beati Cirilli, que solempnissima est in ecclesia Romana, vbi aperte per numerum annorum Christi exprimit tempus natiuitatis et etiam crementi eius [maximi Antichristi]».

La segona citació de la revelació de Ciril, de l'*Antidotum...*, fa:⁶⁴

61. ARNALDI DE VILLANOVA, *Protestatio, praesentatio ac supplicatio Benedicto XI*, Vat. Lat. 3824, f. 212c (Josep PERARNAU, *La «Philosophia...»*, 211/601-608).

62. ARNALDI DE VILLANOVA, *Protestatio, praesentatio ac supplicatio Benedicto XI*, Vat. Lat. 3824, ff. 212d-213a (Josep PERARNAU, *La «Philosophia...»*, 211/623-212/630).

63. ARNALDI DE VILLANOVA, *Antidotum...*, Vat. Lat. 3824, f. 239a.

64. ARNALDI DE VILLANOVA, *Antidotum...*, Vat. Lat. 3824, f. 245d-246a.

«Quartus modus deuiandi consistit in eo, quod dicit nullum doctorum exposuisse sicut ego expono. In quo dicto dupliciter deuiat. Primo, quia non dicit uerum, nec quantum ad antiquos nec quantum ad modernos. Nam et Beda, *Libro Numerorum*, et Ioachim, *Libro de semine Scripturarum*, qui etiam supra primum numerum Danielis fundat totam reuelationem sibi factam, et Gilbertus, *Supra expositionem Cirilli*, hanc meam expositionem tetigerunt expresse nusquam improbant. Et tamen inter sacros doctores antiquos constat celebres extitisse. De modernis uero certum est quod multi excellentes hanc expositionem acceptant sicut catholicam, etiam precipui sui status, scilicet frater Ferricus de Auria et frater Iohannes Parisiensis, magistri excellentes Parisius».

En la *Confessió de Barcelona*, llegida davant Jaume II i una notable assemblea, Arnau de Vilanova torna a citar la revelació de Ciril. Per tal d'argumentar la tesi «que'l temps del damunt dit enemich serà de infra aquest centenar que ara corre»,⁶⁵ esmenta diverses «revelacions autèntiques»: el profeta Daniel (XII,11), les atribuïdes a Metodi, Ciril, Eusebi, Hildegarda, les sibil·les Eritrea i Albana. De la revelació de Ciril diu:⁶⁶

«L'altra scriptura qui'n fa fe és la revelació de sent Ciril, no pas lo màrtir mas lo hermità, lo qual és molt solemne en la Sglésia de Roma e en tots los antichs monestirs de sent Benet, e la qual revelació glosaren aquells mateixs doctores qui principalment glosaren la Bíblia. En la qual scriptura és revelat lo damunt dit temps per compte dels anys de nostre senyor Jesuchrist e d'alcuns papes».

Més endavant, Arnau de Vilanova descriu els falsaris de la veritat de Jesucrist i recorda i tradueix la llista de vint-i-una perversitats de la revelació de Ciril, que ja havia donat a conèixer en la *Confessio Ilerdensis*, a la qual cal afegir-ne una de nova.⁶⁷

«Mas per ço car sabie que als uns falsaris enemichs de la sua veritat porien dir que allò no dehie pròpriament per los falses prophetes o falses religioses d'aquest temps, per ço en les revelacions de sent Ciril e de santa Aldegardis volch specialment, en menut, comptar e denunciar les perversitats e les maleses que regnarien en los falses religioses e doctores d'aquest temps. E no tan solament los donà a conèixer per açò, mas encara per l'àbit corporal.

E quant a les perversitats que expresse en la revelació de sent Ciril, confés yo que ·XXI· n'eschich en la *Confessió* que feu en Leyda davant los prelat; e lexí'n huna, la qual despuys hic enadí, quant fuy en cort de Roma. E la primera d'aquelles ·XXII· [...]

[i ara segueix el text copiat a la tercera columna de l'apèndix]

65. ARNAU DE VILANOVA, *Confessió de Barcelona*, 110/17-20.

66. ARNAU DE VILANOVA, *Confessió de Barcelona*, 112/2-10.

67. ARNAU DE VILANOVA, *Confessió de Barcelona*, 120/6-123/15.

[...] Per totes aquestes perversitats, en la revelació de sent Ciril done nostre Senyor doctrina de conèixer certament los falsos religiosos d'aquest temps. E per mills conèixer, expressament nomena los colors de lur àbit, axí com negre e blanc e altres colors, segons que ja he tochat, e expressament; en la fi del libre que scrich contra els thomatistes».

A partir de l'estiu de 1305, Arnau de Vilanova no torna a citar pel seu nom la revelació de Ciril. De fet, tampoc no cita cap altra revelació. Parla, això sí, genèricament de «revelacions particulars» o «divinals» o «celestials», o simplement de «revelacions».⁶⁸ En el *Raonament d'Avinyó* afirma explícitament que unes revelacions que esmenta són les mateixes que havia anomenat en les obres presentades a Bordeus al papa Climent V.⁶⁹ El contingut d'aquestes revelacions continua essent bàsicament el mateix, és a dir, anuncien que «en aquest centenar que ara corre fenirà lo món»⁷⁰ i donen a conèixer «les abominacions que fan entre si a rescost, e deffora a palès» els falsos religiosos.⁷¹ Sembla que hi ha més insistència en les accions de reforma que ha de portar a terme un papa ajudat d'un príncep.⁷² En el *Raonament d'Avinyó*,⁷³ Arnau de Vilanova diu a Climent V:

«vos faz saber que les revelacions divines dien que la denunciació damunt oйда farà fer Déus altra vegada, axí com per terça monició, a la Seylla apostòlica».

Les dues primeres «monicions» foren les que Arnau de Vilanova féu als papes Bonifaci VIII i Benet XI; la tercera, confessa Arnau, no sap ni qui la farà

68. Cf. ARNALDI DE VILLANOVA, *Interpretationem factam per magistrum Arnaldum de Villanova de visionibus in somniis dominorum Jacobi secundi Regis Aragonum et Frederici tertii Regis Sicilie eius fratris*, 245, 250, dins Marcelino MENÉNDEZ Y PELAYO, *Historia de los Heterodoxos españoles*, VII. Apéndice I: Documentos. Segunda edición. Edición preparada por Enrique SÁNCHEZ REYES (Edición Nacional de las obras completas de Menéndez Pelayo, XLI), Madrid, CSIC, 1963; *Raonament d'Avinyó*, dins ARNAU DE VILANOVA, *Obres catalanes...*, 169/19-170/2, 173/4-13, 175/1-177/15 i 177/16-178/15, 194/26-195/1, 195/12-24, 195/25-196/9, 196/10-15, 197/11-30, 198/1-6, 199/27-200/10, 205/7-20, 206/15-207/6, 207/7-24, 217/9-19; *Informació espiritual*, dins ARNAU DE VILANOVA, *Obres catalanes* 239/22-240/2, 241/29-242/8.

69. ARNAU DE VILANOVA, *Raonament d'Avinyó*, 195/17-24: «Les quals dues coses són largament declarades en aqueles obres que presentí al seynor papa en Bordeu, ab carta pública, en les quals és declarat que en .xl. e .iiii. maneres falsen la veritat evangelical; e són-hi nomenades les revelacions divines en les quals lo Sent Espirit descrup totes les abominacions que fan entre si a rescost, e deffora a palès». Les quaranta-quatre maneres com els falsos religiosos tergiversen la veritat no podrien ésser una referència a les vint-i-dues maleses de la *Confessio Ilerdensis* i a les vint-i-dues de la traducció catalana de la *Confessió de Barcelona*?

70. ARNAU DE VILANOVA, *Raonament d'Avinyó*, 169/19-170/2.

71. ARNAU DE VILANOVA, *Raonament d'Avinyó*, 195/23-24.

72. Cf. ARNAU DE VILANOVA, *Informació espiritual*, 241/29-242/8. El tema del «papa espiritual» sobretot en les obres posteriors a l'any 1305 d'Arnau de Vilanova seria digne d'estudi.

73. ARNAU DE VILANOVA, *Raonament d'Avinyó*, 217/9-19, concretament 10-13.

ni quan serà feta, però haurà d'ésser escoltada i acceptada pel papa si vol evitar terribles judicis de Déu.

En el *Raonament d'Avinyó* i en el corresponent paral·lel de la *Interpretatio...*,⁷⁴ Arnau de Vilanova afirma que la Santa Seu guarda «cum multa diligentia et magna devotione» les escriptures celestials.

Tot i que Arnau de Vilanova no cita la revelació de Ciril, ni tan sols esmenta explícitament la llista de les vint-i-dues maleses o perversitats dels falsos religiosos, algunes de les característiques que els atribueix en el *Raonament d'Avinyó* ens hi fan pensar, com per exemple les següents: «amor d'abitaculs delicats, e de viandes delicades»,⁷⁵ «amen e percaçen, a si e als seus, honors e riqueses e delits temporals»,⁷⁶ «per tal que ells pusquen succar» visiten les persones seglars «en lurs cases, en sanitat e en malaltia» i els afalaguen,⁷⁷ «desigen [...] que sien tenguts per pus sents e per pus religiosos que altres e per pus savis en lo saber de Déus».⁷⁸

Ultra les referències arnaldianes a la revelació de Ciril estudiades en el decurs d'aquest apartat, hi ha dues dades que cal tenir en compte. Una és la presència de la revelació de Ciril entre els llibres arnaldians; i, una segona, el fet que en alguns manuscrits que contenen obres arnaldianes també és copiada aquesta revelació.⁷⁹

74. ARNAU DE VILANOVA, *Raonament d'Avinyó*, 169/19-170/2: «E açò [...] que en aquest centenar que ara corre (...) fenirà lo món» són apareyllat de manifestar per les revelacions divinals escrites en la VÍblia e en altres escriptures celestials, les quals los sents pares apostolis meteren e estojaren en lo thesaur de la Seyla apostòlica»; *Interpretatio...*, 245: «[...] per revelaciones particulares factas ab ipso Ecclesie per Sanctas personas utriusque sexus et quas Sancti Pontifices cum multa diligentia et magna devotione reposuerunt in thesauro apostolice Sedis, sicut ego vidi et contrectavi manibus meis in alma urbe».

75. ARNAU DE VILANOVA, *Raonament d'Avinyó*, 196/13-14; ARNAU DE VILANOVA, *Confessió de Barcelona*, 121/17-18: «se sforcen de viure bastament e delicadament».

76. ARNAU DE VILANOVA, *Raonament d'Avinyó*, 175/2-3; ARNAU DE VILANOVA, *Confessió de Barcelona*, 121/18-20: «seran cobeus e desigoses de grans honors e de grans dignitats».

77. ARNAU DE VILANOVA, *Raonament d'Avinyó*, 197/17-21; ARNAU DE VILANOVA, *Confessió de Barcelona*, 122/5-7: els «malalts vesitaran curosament per cobesa e no per caritat».

78. ARNAU DE VILANOVA, *Raonament d'Avinyó*, 207/2-6; ARNAU DE VILANOVA, *Confessió de Barcelona*, 122/12-14: «en públich se guabaran de sciència e de virtuts, les quals no seran en ells, mas ab vent de perleria e ab ufana o affermaran».

79. És el cas del manuscrit Borgh. 205, de la Biblioteca Apostòlica Vaticana i del còdex 1226, ff. 1a-18a, de la *Universitätsbibliothek* de Graz. Extrec aquesta darrera informació de Geroldus FUSSENEGGER, *Littera septem sigillorum contra doctrinam Petri Ioannis edita*, dins «Archivum Franciscanum Historicum», XLVII (1954), 48; sobre el manuscrit de Graz, vegeu: Anton KERN, *Die Handschriften der Universitätsbibliothek Graz*, II (Handschriftenverzeichnisse Österreichischer Bibliotheken. Steiermarkt, 2), Viena, Druk und Verlag der Österreichischen Staatsdruckerei, 1956, 259; Josep PERARNAU, *Estudi introductori*, dins *Arnaldi de Villanova Opera Theologica Omnia (AVOThO)*, III. Curante Josep PERARNAU, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, Facultat de Teologia de Catalunya, Scuola Superiore di Studi Medievali e Francescani, 2004, 32-38.

La revelació de Ciril en la biblioteca d'Arnau de Vilanova

Sabem per l'inventari dels béns d'Arnau de Vilanova que dreçaren els marmessors després de la seva mort que Arnau de Vilanova tenia cinc exemplars de la revelació de Ciril. Els cinc exemplars es corresponen amb els números:⁸⁰ 97 (pàgina 193): «Item Cirillus cum compositione et hotoscopus [*sic!*] in quatuordecim quaternis»; 145 (194): «Item volumen revelationum Cirili [*sic!*] et aliorum cum glosa cum coopertura plana»; 265 (199): «Item expositiones Cirili et eroscopi [*sic!*]»; 266 (199): «Item Cirilus [*sic!*] cum glosa Gilberti»; 368 (202): «Item Cerilum [*sic!*] cum expositione».

III. ANÀLISI DE LA INFORMACIÓ

El nom i les circumstàncies històriques de la revelació de Ciril

Arnau de Vilanova sempre anomena el text profètic objecte d'aquestes pàgines de la mateixa manera: revelació de Ciril. De vegades, «Ciril» és precedit de «beatus» o «sent». En tant que aquesta revelació fou posada per escrit, també és una «scriptura». El seu valor és avalat per l'acceptació que ha tingut en l'Església de Roma i en els monestirs benedictins;⁸¹ ha estat glossada, diu Arnau de Vilanova, pels mateixos comentaristes dels llibres bíblics. En els textos reproduïts en l'apartat anterior sobre Ciril, constatem que el concepte de revelació per a Arnau de Vilanova no coincideix amb el «canon Bible», és més extens, inclou també els textos de les sibil·les i altres fonts profètiques.⁸² Precisament aquestes fonts poden ésser qualificades de revelació

80. Cf. Roque CHABÁS, *Inventario de los libros, ropas y demás efectos de Arnaldo de Villanueva*, dins «Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos», IX (1903), 189-203.

81. Aquestes notícies semblen provenir, almenys en part, del fragment del comentari de fra Gilbert, editat per Paul PIUR, *Oraculum...*, 241/1-242/16 (i absent en el Borgh. 205): «Frater Gilbertus, anglicus ille magnus theologus, qui et ipse hunc librum satis curiose exposuit, in sue expositionis exordio hec verba descripsit: "Cum ad monasterium Cluniacense quibusdam negotiis exigentibus peruenissem et inter cetera quartum librum *Moralium* beati Gregorii expetissem, contigit me una cum librario ad librorum armarium peruenire, sic providente, ut nobis multa volumina reuoluentibus hic modicus codicellus nigro corio coopertus occurreret antiquissimis seu vetustissimis literis et quasi Beneuentanis descriptus, in literis capitalibus (que sunt in toto volumine undecim) deauratus. Sed et Cirilli presbiteri heremite Carmeli salutatio literis aureis effulgebat, Angelus quoque cum nebula, que infra scribuntur, suo loco curiosissime picta erant. Cuius titulum cum legissem et vidissem in eo Ioachim gloriosum famosumque describi, textum illum subsequentem obmisi; conuersusque ad librarium monachum et hunc petii cum ante lato volumine commodari. Quod reuens ipse librarius tandem precibus deuictus assensit"».

82. Una expressió de la *Carpinatio...*, Vat. Lat. 3824, f. 196d, és molt clara: «neque per reuelationem neque per Scripturam sacram».

perquè Jesucrist o l'Esperit Sant hi donen a conèixer aspectes imprescindibles per a la salvació dels fidels. És més, fins i tot el sentit de certs passos del cànon bíblic ha d'ésser revelat quan arribi l'hora oportuna, el temps fixat per Déu. En coherència amb aquest concepte de revelació, a la *Confessió de Barcelona*, Arnau de Vilanova distingeix entre la revelació principal, és a dir la Bíblia, i les especials o accessòries, que resulten ésser les de Metodi, Ciril, Eusebi, Hildegarda, les sibil·les Eritrea i Albanea. Aquestes darreres, recalca Arnau per confirmar el seu valor, «són autenticades per l'Sglésia de Roma e per los sants pares». ⁸³ Aquestes revelacions especials són «quax paraules de Déu», amb la condició «que s'acorden a la doctrina de la santa escriptura». ⁸⁴ La revelació de Ciril, a diferència de les altres, és qualificada de «lucerna».

També les notícies que proporciona l'inventari dels llibres que Arnau de Vilanova posseïa coincideixen en el fet d'anomenar amb la paraula «revelació» el text de Ciril: o és esmentat simplement com a «Ciril» o com a «reuelatio Cirilli». ⁸⁵

Sobre Ciril, Arnau de Vilanova dona les informacions següents: és sant, no és el Ciril màrtir, sinó l'ermità i prevere. Jesucrist li envià des del cel aquesta revelació en dues taules d'argent per mitjà d'un àngel, raó per la qual «cunctis scripturis sacris est preciosior». Aquestes notícies provenen sens dubte de l'«epístola de Ciril a l'abat Joaquim». ⁸⁶

83. ARNAU DE VILANOVA, *Confessió de Barcelona*, 110/3-5: «primerament, en la general, special e principal, ço és, en la Bíblia; e après, en les specials e accessòri[e]s». A continuació ve el text reproduït. De vegades, també distingeix entre la revelació «comuna» i les «particulars»: ARNALDI DE VILLANOVA, *De tempore adventus Anticristi...*, 407-418 (Josep PERARNAU, *El text...*, 143).

84. El fragment és de l'*Alia informatio beguinorum*, 294-301 (Josep PERARNAU, *L'Alia informatio beguinorum d'Arnau de Vilanova*, 51-52), i sencer fa: «les paraules de la sancta scriptura són paraules de Déu e que aqueles paraules que en la sancta pàgina no són espesses, mas que s'acorden a la doctrina de la santa scriptura, són quax paraules de Deu».

85. Tant en l'*Antidotum...*, Vat. Lat. 3824, f. 245d-246a, com en l'inventari, num. 265 (Roque CHABÁS, *Inventario...*, 199), llegim l'expressió «expositio Cirilli». Sembla, però, de forma clara en l'inventari i un xic més confusa en l'*Antidotum (Supra expositionem Cyrilli)* que la referència d'aquesta expressió és un comentari/«expositio» a la revelació de Ciril.

86. Transcriu el fragment de la carta de Ciril a Joaquim que serveix de fonament a Arnau de Vilanova per a dir que la revelació de Ciril «cuius cunctis scripturis sacris est preciosior» del Borgh. 205, f. 1a (amb alguna variant respecte de l'edició crítica de Paul PIUR, *Oraculum...*, 243/5-244/15): «Quid mihi detruso pauperculo, dominus meus Christus dignatus est aperire, tibi, meo patri et domino, quem Deus multa sapientia illustravit, referam uerbo pleno, ut secundum scientiam tibi datam transmittas ad posteros Deo deuotos et sanctos tibi karissimos, illos potissime, qui sacrarum scripturarum scientiam deuote ac dulciter amplectuntur et margaritas norunt a porcis subtrahere, que futuris temporibus Deo permittente occurrent, prout inferius annotata pretendunt, ut iuxta solacia sanctorum librorum, quibus Ecclesia indesinenter reficitur, et hunc carius secum habeant codicillum, ab illo magistro qui katedram habet in celo dignanter demissum».

El contingut

a) *La revelació de Ciril anuncia la vinguda de l'Anticrist.* Com hem vist, Arnau de Vilanova afirma diverses vegades i de forma genèrica que la revelació de Ciril dóna a conèixer el «tempus natiuitatis et crementis» de l'Anticrist «per compte dels anys de nostre senyor Jesuchrist e d'alcuns papes». ⁸⁷ Efectivament, sembla que l'autor de l'oracle comença a parlar del temps de l'Anticrist en el capítol o paràgraf quart («tunc Aries preparabitur») ⁸⁸ i sobretot en el desè. ⁸⁹

«Interea aliqui serpentis genimen crescit viratum seque submisce ad prelium preparabit, ut cornua crucis confringat et assolet» [...] «Ipse verus iniquus, astutus et sagax a longe hoc perpendet, et erigens caudam suam torquensque inuoluet eas constrictim ipsarumque epistilia cruentabit» [...] «Post hoc qualis fuerit ipse Sathanas apparebit».

El «compte d'anys de nostre senyor Jesucrist» segurament fa referència a les múltiples dates del paràgraf primer: el 1254, any en què el «Sol orietur intra muros periurii lymphis vallatos in ora Leonis, Zizaniorum et Veprium, et crescit Altissimo dedicatus», ⁹⁰ el 1270 «ipsos muros egrediens viscera Scorpionis intrabit, de quo magnam gloriam ipse Scorpio nanciscetur». ⁹¹ Aquests fills de l'escorpí «stimulabunt Solem delitescentem, ut in millesimo ducentesimo septuagesimo tertio kalendas eiusdem fugere compellatur». ⁹² També hi ha referències als anys 1281 i 1282; ⁹³ i a diversos fets històrics més o menys identificables. Pel que fa als papes, els paràgrafs sisè i setè es refereixen a dos papes successius, representats per «Roboam» i «Ieroboam», que tot fa pensar que són Celestí V i Bonifaci VIII. Al primer, l'oracle diu: ⁹⁴

«Tu quidem clamabis; sed surdebis ad clamorem alterius, ut ignores, ubi sit stilla roris tepidi olim te profluentissime irrigantis. Robora lacertos, Symmache Dei summi, et ne sis gabidus nec micropsycho in proposito! Elatam respue arborem, horre ursum informem, picam abice bicolorem, cinerem euome amarissimum! Sis tu ductor, non ductus! Sis tu ipse, non alter! Memento alterius, qui non fuit ipse, sed alter!».

87. ARNALDI DE VILLANOVA, *Antidotum...*, Vat. Lat. 3824, f. 239a; ARNAU DE VILANOVA, *Confessió de Barcelona*, 112/2-10.

88. El comentari (cf. Paul PIUR, *Oraculum...*, 287/92-94) deixa clar que «hic, sicut in sequentibus plenius declaratur, incipit tangere Antechristi aduentum, quem ex tribu Dan in Apocalipsi oriri putamus».

89. Paul PIUR, *Oraculum...*, 312/1-16)

90. Paul PIUR, *Oraculum...*, 251/2-4.

91. Paul PIUR, *Oraculum...*, 251/5-7.

92. Paul PIUR, *Oraculum...*, 251/9-11.

93. Paul PIUR, *Oraculum...*, 252/19-27 i 252/35-253/42.

94. Paul PIUR, *Oraculum...*, 283/44-51.

I, en referència al successor, continua dient:⁹⁵

«ypodromum non colet nouissime flos ille indifluus celesti permissu, quia nil sine verme nichilque perfectum sine pressura consistit. Hic feruebit ad perdita olim sub illo, qui crucis fuit subuersio et confusio, sed non poterit totum quod gliuerit, quoniam microcosmum in cosmo aliquando ipse cosmarcha votiuie felicitauit».

El successor, suposadament Bonifaci VIII, és Jeroboam,⁹⁶ el qual seduí el seu predecessor, Celestí V: «ad palam orbis totius properabit, a qua discesse-rat, structa ab illo demoliens, ascribens inscitie perpetrata».⁹⁷

L'anunci dels temps de l'Anticrist de la revelació de Ciril coincideix amb els respectius anuncis i càlculs de l'Apocalipsi, d'Agustí d'Hipona o de les revelacions d'Hildegarda, Cebrià, Metodi, Columbí o la sibil·la Eritrea, de l'autor del *De semine Scripturarum*, totes les quals concorden amb les previsions que Arnau de Vilanova havia fet en el *De tempore aduentus Antichristi* i en altres obres.

b) La revelació de Ciril anuncia la proliferació de falsos apòstols i falsos predicadors. Ja a l'*Eulogium...* Arnau de Vilanova afirma que la revelació de Ciril dóna a conèixer una sèrie de perversitats i maleses pròpies dels falsos religiosos que precediran la vinguda de l'Anticrist, és a dir, aquells de qui parla 2 Tim III-IV.⁹⁸ Aquestes perversitats són vint-i-una (afirma Arnau de Vilanova en un primer moment) o vint-i-dues (posteriorment). Arnau afirma que extreu aquestes vint-i-dues perversitats o maleses de la revelació de Ciril, però, com a tals no són enlloc. El lector interessat pot veure en l'apèndix que Arnau de Vilanova es basa en fragments del capítol onzè de la revelació de Ciril (i del comentari) però la llista de vint-i-dos elements és una elaboració pròpia d'Arnau de Vilanova.

95. Paul PIUR, *Oraculum...*, 251/51-56.

96. Cf. 1 Re XI-XII.

97. Paul PIUR, *Oraculum...*, 296/3-5.

98. 2 Tim III, 1-9: «Hoc autem scito, quod in novissimis diebus instabunt tempora periculosa: erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemii, parentibus non obediens, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, protervi, tumidi, et voluptatum amatores magis quam Dei: habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem abnegantes. Et hos devita: ex his enim sunt, qui penetrant domos, et captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quae ducuntur variis desideriis: semper discentes, et nunquam ad scientiam veritatis pervenientes. Quemadmodum autem Iannes, et Mambres restiterunt Moysi: ita et hi resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem, sed ultra non proficient: insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut et illorum fuit». *Eulogium...*, Vat. Lat. 3824, ff. 162d-163a (Joaquim CARRE-RAS, *La polémica...*, 38).

Pel que fa a la formació de la llista de les vint-i-dues perversitats o maleses dels falsos religiosos hi ha un fet que no deixa de ser sorprenent. El text de la *Confessio Ilerdensis* del Vat. Lat. 3824, f. 176a, dona vint-i-una maleses.⁹⁹ En el marge, una mà, que sembla ésser la del mateix copista del volum, afegí en tercera persona el text que ja coneixem, és a dir: «Addit etiam ·XXI·^{am}·, quam ex causa dimisi, scilicet quod ex acquisitis pretextu mendicationis edificia inalçabunt». Aquesta vint-i-dosena perversitat passà a ésser la vint-i-unena de la *Confessio de Barcelona*, per la raó que la vint-i-dosena de la *Confessio de Barcelona* i la vint-i-unena de la *Confessio Ilerdensis* són, com diu el mateix Arnau, la causa o la «rael» de les altres. El mateix Arnau de Vilanova en la *Confessio de Barcelona* explica clarament el procés de la formació de la llista:

«E quant a les perversitats que expresse en la revelació de sent Ciril, confés yo que ·XXI· n'escrich en la *Confessio* que fiu en Leyda davant los prelatz; e lexí'n huna, la qual despuys hic enadí, quant fuy en cort de Roma».

Ara bé, per què aquesta vint-i-dosena perversitat o maldat no la trobem integrada en el text de la *Confessio Ilerdensis* del Vat. Lat. 3824? Per què és afegida en tercera persona i no en primera? En definitiva, quan va afegir Arnau de Vilanova aquesta vint-i-dosena perversitat? La mateixa dinàmica de la controvèrsia iniciada amb Bernat de Puigcercós a Girona, sembla exigir que Arnau de Vilanova fes cap a la cort de Roma a presentar aquest escrit. Efectivament, la *Confessio Ilerdensis* és conseqüència directa de la polèmica d'Arnau de Vilanova amb Bernat de Puigcercós. I la mateixa lògica de recórrer a l'autoritat immediatament superior sembla exigir que Arnau de Vilanova anés a Roma a presentar-la, després que ho hagués fet a l'arquebisbe de Tarragona.¹⁰⁰ I així sembla que ho va fet. Josep M. Pou ja cregué que la *Confessio Ilerdensis* podria ésser l'escrit esmentat en el

99. Josep PERARNAU I ESPELT, *L'«Allocutio christini...» d'Arnau de Vilanova. Edició i estudi del text*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», XI (1992), 10-24, descriu acuradament el còdex Vat. lat. 3824. Vegeu, també, les observacions del mateix Josep PERARNAU I ESPELT, en la *Introducció...*, 71-77, del volum *Arnaldi de Villanova Opera Theologica Omnia (AVOTbO)*, IV, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, Facultat de Teologia de Catalunya, Scuola Superiore di Studi Medievali e Francescani, 2007; i les pàgines 372-283 (*Quarta redacció, definitiva: Vat. lat. 3824 i seguidors*) de l'article de Josep PERARNAU I ESPELT, *Noves dades sobre manuscrits «espirituals» d'Arnau de Vilanova*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 27 (2008), 350-424.

100. Llegim al final de la *Confessio Ilerdensis...*, Vat. Lat. 3824, f. 179d: «Et ne dicta mea presentialiter hic proposita coram uobis et lecta possint per aliquem aduersarium truncari, peruerti uel aliquiditer uiciari, supplicando requiro specialiter uos, reuerendum patrem dominum Rodericum, archiepiscopum memoratum, quod per uestrum notarium faciatis ea in uestra curia registrari ut suo loco et tempore sancte matri Ecclesie Romane fiat di ipsis fides relatione sincera».

«tomo 146 de *Indices* del Archivo Secreto de la Sta. Sede, según el cual en 1594 existía en Aviñón el ms. *Confessio magistri Arnaldi de Villanova*, que luego fué trasladado al Palacio Vaticano».¹⁰¹

Miquel Batllori transcriu del «*Regestum Auenionense* fet en temps d'Urbà V vers 1365», de la secció «De regibus et regnis Aragonie, Sardinie. Item de regibus Castelle et Portugalie», n. XIII, la notícia següent:¹⁰²

«Item quoddam instrumentum autenticum continens confessionem magistri Arnaldi de Villanova factam in consilio generali Tarragonensis provincie super quibusdam per eum dictis et scriptis in dicto instrumento contentis pro zelo fidei, ut dicebat. Datum Ilerde, pridie nonas octobris. Anno Domini m. ccc. tertio».

Si Arnau de Vilanova hagués anat a presentar a Roma la *Confessio Ilerdensis*, i qui sap si altres escrits, llavors hauria pogut ésser el moment d'afegir-hi la malesa que hi mancava. El copista del Vat. Lat. 3824 hauria pres com a base de còpia la genuïna *Confessio Ilerdensis*: per això l'hauria afegida en tercera persona després, un cop coneguda la versió definitiva, com un aclariment. Una altra possibilitat, certament, és que Arnau de Vilanova afegís la vint-i-dosena perversitat en ocasió de la *Protestatio facta Perusii*.

La importància de la maldat o perversitat afegida és evident i toca un dels punts més conflictius i més discutits de la història dels ordes mendicants: la propietat de grans edificis. L'almoïna ja no servia per a l'aliment de la vida diària ans per a fer «alts bastiments e de gran messió».

101. Josep Maria POU I MARTÍ, *Visionarios...*, 41, nota 1. Efectivament, Franz EHRLE, *Arnaldo de Villanova ed i «Thomastite»*. *Contributo alla storia della scuola Tomistica*, dins «Gregorianum», I (1920), 481, llegim: «Vedi nell'Archivio Secreto Vaticano, *Indices*, n. 146: "Index librorum mss. qui in Archivio palatii Avenionensis reperti sunt tempore legationis Ill.mi et rev.mi d.d. Octaviani cardinalis de Aquaviva, anno Dom. 1594", f. 147v, n. 171 è registrata "Confessio magistri Arnaldi de Villanova super quibusdam articulis contra fidem". Le scritturre furono poco dopo trasportate a Roma. Il documento indicato però fin al presente non è tornato alla luce. Fu citato da questo indice dal RAYNALDO, *Annales*, ad. an. 1310, n. 39».

102. Miquel BATLLORI, *Arnau de Vilanova, antiescolàstic*, 271, nota 13, dins Miquel BATLLORI, *Arnau de Vilanova i l'arnaldisme. Obra completa*, III. Edició a cura d'Eulàlia DURAN (dir.) i Josep SOLERVICENS (coord). Pròleg de Giuseppe TAVANI (Biblioteca d'Estudis i Investigacions, 20), València, Tres i Quatre, 1994, 271-283. Aquestes pàgines són la versió íntegra al català, de Josep SOLERVICENS, de la ponència *Arnau de Vilanova antiescolàstic d'après les textes catalans et italiens*, dins *Scholastica ratione historico-critica instauranda. Acta Congressus scholastici internationalis Romae anno sancto MCML celebrati*, Roma, Pontificium Athenaeum Antonianum, 1951, 569-581. En canvi, la versió més divulgativa d'aquest text publicada dins les tres edicions de Miquel BATLLORI, *Vuit segles de cultura catalana a Europa*, Barcelona, Editorial Selecta, 1958, 17-27; Barcelona, Editorial Selecta, 1959, 19-29; i Barcelona, Edicions 62, 1983, 13-20, és només parcial i no conté la nota reproduïda. Cf., també, la notícia de Cándido DE DALMASES, *Documentos catalano-aragoneses en el inventario de Urbano V, de 1366 a 1367*, dins «J. Zurita. Cuadernos de Historia», VI-VII, Saragossa, 1954, 71.

La, diguem-ne, versió catalana, de la *Confessió de Barcelona*, del text llatí de les vint-i-dues perversitats, de la *Confessio Ilerdensis*, és una prova de la capacitat expressiva que havia assolit la prosa catalana en la ploma d'Arnau de Vilanova (vegeu l'apèndix).¹⁰³ La versió d'Arnau de Vilanova no és un simple calc de les estructures sintàctiques de l'original llatí redactat per ell mateix un parell d'anys abans. De vegades, Arnau de Vilanova introdueix incisos per fer més clar el sentit del text. És el cas, *v. gr.*, de la cinquena perversitat, en la qual afegeix l'expressió «axí com robadors». Altres vegades, concreta molt

103. Els estudis sobre la llengua d'Arnau de Vilanova han estat fins al dia d'avui poquíssims. Miquel BATLLORI, dedica l'apartat *La llengua d'Arnau de Vilanova*, 19-29 (Miquel BATLLORI i Joaquim CARERRAS i ARTAU, dins *La pàtria i la família {d'Arnau de Vilanova}*, publicat originàriament en castellà dins «Analecta Sacra Tarraconensia», 20 (1947), 5-57; i després en català (traducció de Josep SOLERVICENS), dins Miquel BATLLORI, *Arnau de Vilanova i l'arnaldisme. Obra completa*, III, 3-73), a estudiar «la materialitat de la llengua» (19) utilitzada per Arnau de Vilanova i arribava a la conclusió següent: «qui valori sense prejudicis aquestes lleugeríssimes notes filològiques haurà d'admetre que qui passà la major part del temps fora de Catalunya i particularment en terres provençals, i, això no obstant, escrivia al final de la seva vida un català tan espontani i tan exempt de provençalismes, per força havia de tenir aquest idioma com a llengua d'origen, i no com a llengua adquirida» (28). D'aquesta manera (i d'altres que no vénen ara al cas) Miquel Batllori replicava l'estudi de René VERRIER, *Arnaud de Villeneuve (v. 1240-1311)*, Leiden, E. J. Brill, 1947, segons el qual Arnau de Vilanova seria provençal.

Manuel MOURELLE DE LEMA, *La llengua valenciana del segle XIV, reflexada en Arnau de Vilanova*, dins «Revista de Filologia Valenciana», 2 (1995), 63-71, descarta que la *Confessió de Barcelona* i la *Lliçó de Narbona* puguin servir de base per a un estudi de la llengua d'Arnau de Vilanova, perquè la *Confessió de Barcelona*, «mes [*sic!* en endavant ens limitem a copiar el text citat] que “obra catalana” del citat autor, es una versió al romanç del segle XV que es trobava en un manuscrit de Morella perdut durant la Guerra Civil espanyola» (67) i la *Lliçó de Narbona* perquè és «un text romanç del segle XV» (67). Les úniques obres que reflecteixen bé la llengua vulgar d'Arnau de Vilanova, segons Mourelle, són el *Raonament d'Avinyó* i la *Informació espiritual*. L'anàlisi des les estructures sintàctiques d'aquestes obres, el lèxic utilitzat, l'estil, permet a l'autor arribar a la conclusió següent: «La llengua utilitzada per Arnau de Vilanova es evidentment no una llengua “artificial” —com el provençal que usaven ells escriptors de Catalunya—, sino una llengua vacilant emergida del magma del llatí parlat en la regio valenciana, a un pas de la Tarraconense i del de la Bética; del llatí valenci. Pero evolucionava no a esquenes del castellà i del navarro-aragones» (70). Segons l'autor, «Arnau de Vilanova es un autor ancorat lingüísticament en una que podriem denominar *alta Edat Mija* de la lingüística hispànica. En la meua particular opinió la seua expressio vernacula està en la línia en que la castellana estava en la ploma de Berceo» (64). En un estudi en curs sobre la vernacularització de textos teològics, bíblics i profètics en les obres espirituals d'Arnau de Vilanova, prendré en consideració, almenys parcialment, els arguments i les conclusions de l'estudi del prof. Manuel Mourelle de Lema. De moment, una pregunta: com cal interpretar els fragments següents de la *Confessió de Barcelona*, 106/8-10?: «[...] vull, en romanç, vós e tota la moltitut de la vostra senyoria certificar ab aquest present scrit»; i 138/5-12: «E a cautela, per tal que aquesta mia confessió no puscha ésser mudada o trenchada o encamarada, requir-vos, En Barthomeu Marcha, per auctoritat real públich notari de Barcelona, que aquesta mia *Confessió*, axí com la he llegida en aquest present scrit, metats en forma públich; e vull que fàçats còpia a tots cells que la-us demanaran».

més el sentit de paraules més genèriques o vagues. Així, per exemple, en la mateixa cinquena perversitat, tradueix «de sua uenatione» per «de la caça e del percaç que farà cascú a son col·legi», o en la següent, la sisena, l'expressió llatina «exterius exercitio simulato» passa a ésser «e defora daran a entendre que no cessen orar o estudiar o fer qualsque bones obres». En la dotzena, «calumpniabuntur ad inuicem» fa en català «s'allevaran calúmnies o falsos crims o colpes». O, en la divuitena perversitat, tradueix la frase «petenter iactantia et arrogantia inflabuntur» per «en públich se gaubaran de sciència e de virtuts, les quals no seran en ells, mas ab vent de perleria e ab ufana o affermaran». L'adjectivació sol ésser més detallada en la versió catalana: en la quarta perversitat, afegeix «badochs» als «simples [«simplices»] e nicis [«incautos»]»; en la cinquena, l'expressió llatina «erunt in otio» es transforma en «seran ociosos e vagarosos»; en la setena, «penuriam uirtuosam» passa a ésser «gran fretura e gran pobresa»; o en la vintena «tenacissimi et auari» es traduït per «avars e tinents e rics».

Els mots escollits per Arnau de Vilanova no són una simple reproducció o derivació de formes llatines. Són mots o expressions que semblen tenir una llarga història al darrere, molt vius, ben clars a la comprensió d'aquelles persones que no havien estudiat gramàtica llatina. Per exemple: «libenter et diu» és traduït per «volonters» (en la primera perversitat); «audaciter» > «ardidament» (tercera); «impudenter» > «sens tota vergonya» (tercera); «efficacius» > «pus fortment» (setena); «copiose et splendide» > «bastament e delicadament» (vuitena); «astute» > «moxardament»¹⁰⁴ (onzena); «fallaciter et ingeniose» > «ab ginys e ab falses maestries» (tretzena); «mercatori exponent» > «metran a encant» (catorzena); «sollecite» > «curosament» (quinzena); «sagaciter» > «ab art» (dissetena). Els verbs solen tenir un contingut més concret i amb més connotacions en català. De vegades, Arnau de Vilanova fins i tot canvia radicalment de verb: «lunyanar» en comptes de «absentabunt» (primera); «envejaran» < «inuadens» (tercera); «scorquaran e despullaran sostraén» < «excoriabunt uel spoliabunt» (quarta); «puixen sostraure e tirar» < «extorquendum» (setena); «tiraran a si» < «surripient» (onzena); «allevaran calumpnies» < «calumpniabuntur» (dotzena); «engañaran» < «persuadebunt» (tretzena); «metran» < «exponent» (catorzena); «s'allegaran» < «exultabunt» (setzena); «se gaubaran» < «inflabuntur» (divuitena); «faran alts bastiments e de gran messió» < «edificia inalçabunt» (vint-i-dosena/vint-i-unena). Constatem una tendència d'Arnau de Vilanova a traduir verbs llatins per la fórmula «verb ésser + adjectiu»: en la dotzena perversitat «ambient uel affectabunt immoderate» és traduït per «seran

104. «Moxardament», a diferència dels adverbis anteriors, no és documentat en el *Diccionari català-valencià-balear* d'A. M. ALCOVER i F. de B. MOLL. Miquel BATLLORI, en el *glossari*, de la *Confessió de Barcelona* (253), el tradueix per «astutament». Vegeu, també, Miquel BATLLORI, *La llengua d'Arnau de Vilanova*, 28.

cobeus e desigoses»; també en la divuitena el llatí «succedentur» és transformat en «ésser ple».

Vist que la versió de les vint-i-dues perversitats de la *Confessió de Barcelona* de cap manera no pot ésser qualificada de literal, podem preguntar-nos si, en el moment de redactar-la, Arnau de Vilanova tenia davant dels ulls el text de la *Confessio Ilerdensis* o si traduïa de memòria. En la mateixa *Confessió de Barcelona* tenim una prova que, encara que tingués l'original davant dels ulls, Arnau de Vilanova traduïa molt lliurement: és el cas de la profecia atribuïda a Hildegarda de Bingen que mestre Arnau copia en llatí i després tradueix al català.¹⁰⁵

Més enllà de les vint-i-dues maleses o perversitats que permeten reconèixer els falsos religiosos, Arnau de Vilanova, qui sap si seguint un suggeriment de Jacme Blanc, creu que la revelació de Ciril també ofereix dades sobre el color de l'hàbit dels falsos religiosos. L'expressió «exèrcit bicolor» utilitzada per tal de designar i desqualificar els frares dominicans que persegueixen Jacme Blanc sembla ésser la mateixa «au bicolor» de la revelació de Ciril,¹⁰⁶ la qual és identificada pel comentarista amb «aliud genus hominum et maximum religiosorum duplicis coloris ut albi et nigri designat».¹⁰⁷

c) *La revelació de Ciril anuncia que els falsos religiosos seran exterminats per la «doble espasa», temporal i eclesiàstica.* Efectivament, ja a l'*Eulogium...*,¹⁰⁸ Arnau de Vilanova, fent-se ressò de la revelació de Ciril,¹⁰⁹ anuncia que les perversitats dels falsos religiosos seran exterminades per la doble espasa, temporal i espiritual. Segurament, els textos que parlen del «pastor e vicari seu»¹¹⁰ o del «papa spiritual» que juntament amb un «rei» retornarà el cristianisme a la veritat de l'església dels Apòstols,¹¹¹ estan relacionats amb altres profecies, com per exemple la d'*Horòscop*, tant o més que amb la de Ciril.¹¹²

105. ARNAU DE VILANOVA, *Confessió de Barcelona*, 124/1-127/4 (original llatí) i 127/5-130/6 (versió catalana). Miquel BATLLORI, en nota a peu de pàgina núm. 51, pàgina 27, feia notar que la versió catalana «és una traducció molt lliure de l'anterior text llatí».

106. Paul PIUR, *Oraculum...*, 248/49.

107. Paul PIUR, *Oraculum...*, 294/255-258.

108. ARNALDI DE VILLANOVA, *Eulogium...*, Vat. Lat. 3824, ff. 162d-163a (Joaquim CARRERAS, *La polémica...*, 38).

109. Cf. Paul PIUR, *Oraculum...*, 315/8; i, per als comentaris, Paul PIUR, *Oraculum...*, 264/7-8; 278/81-82.

110. ARNAU DE VILANOVA, *Confessió de Barcelona*, 137/9-13: «Car, segons que és escrit en les revelacions damunt dites, Déu labores trametrà als christians pastor e vicari seu qui açò complirà, e refermarà la veritat e la quaritat del christianisme».

111. ARNAU DE VILANOVA, *Informació espiritual*, 241/30-242/8: «totes les revelacions divines denuncien que, sopte que aytal príncep serà entre crestians aparegut, aquell an matex, sie natural o emergent (quar açò no determenen), susc[i]tarà Déus en terra un papa spiritual, que vol dir pur a[postòli]c, qui ab aytal rey porgarà tot crestian[i]sme, e tornarà l'universalment a la veritat primera, ço és, de Jesuchrist e dels apòstols».

112. Cf. Bernhard TÖPFER, *Il regno futuro della libertà*, 278-282.

d) *Manlleu d'expressions*. Arnau de Vilanova també manlleua expressions a la revelació de Ciril. De vegades les utilitza en un sentit semblant a com ho fa el mateix text profètic: és el cas d'«aus bicolors»¹¹³ i «mosques»,¹¹⁴ que tant el metge català com Ciril apliquen als falsos religiosos. En canvi, en el cas del «coluber tortuosus», la revelació de Ciril i el comentarista l'identifiquen amb «el regne dels grecs» o el Paleòleg;¹¹⁵ en canvi, per a Arnau de Vilanova és algun dels seus adversaris dominics.¹¹⁶

L'exposició de fra Gilbert i els comentaris del pseudo Joaquim

Almenys des de l'edició de Piur és clar que el que la prof. Bignami-Odier anomenava «dossier» de la revelació de Ciril és format per diversos elements: a) el fragment del pròleg del comentari de fra Gilbertus (pròleg que no s'hauria conservat sencer); b) les epístoles entre Ciril i Joaquim; c) els comentaris, els quals almenys totalment no són del mateix autor que redactà l'epístola (el pseudo Joaquim). Què coneixia Arnau de Vilanova de tot aquest «dossier»? Certament devia conèixer el pròleg, perquè d'ell extreu la informació sobre fra Gilbert, però a més degué conèixer el comentari sencer de fra Gilbert: el cita en l'*Antidotum...* com un autor «antic» que coincideix amb la seu anunci apocalíptic,¹¹⁷ dada aquesta que no es pot extreure del simple pròleg. A més, com hem vist, la «glossa» de Ciril també és esmentada en l'inventari dreçat pels marmessors —de forma ben poc precisa per als nostres objectius— com un dels llibres que Arnau de Vilanova posseïa. Coneixia Arnau de Vilanova els comentaris del pseudo Joaquim? Sembla que la llista de les perversitats dels falsos religiosos de la *Confessió Ilerdensis* i de la *Confessió de Barcelona* pressuposa el coneixement del comentari. Així (vegeu apèndix), la quinzena, la setzena i la dissetena perversitats tenen el fonament, no en el text de la revelació de Ciril sinó en el comentari.¹¹⁸ També la vint-i-dosena perversitat o malesa de la *Confessió de Barcelona* concorda amb la interpretació de «pedra» en el sentit de pare fundador.¹¹⁹

113. Cf., per al text de la revelació de Ciril, Paul PIUR, *Oraculum...*, 283/49; i per al comentari, Paul PIUR, *Oraculum...*, 294/255; ARNALDI DE VILLANOVA, *Gladius...*, 138/1061-1066.

114. Cf. Paul PIUR, *Oraculum...*, 315/6-7 i ARNALDI DE VILLANOVA, *Gladius...*, 138/1061-1066; i, en un altre sentit, ARNALDI DE VILLANOVA, *Allocutio christini*, 93/184.

115. Cf. Paul PIUR, *Oraculum...*, 247/50, 264/45, 269/1, 270/1, 308/2 i 309/6,

116. Cf. ARNALDI DE VILLANOVA, *Carpinatio...*, Vat. Lat. 3824, f. 196b (Joan Vigorós); ARNALDI DE VILLANOVA, *Antidotum...*, Vat. Lat. 3824, f. 252d (Martín de Ateca).

117. ARNALDI DE VILLANOVA, *Antidotum...*, Vat. Lat. 3824, f. 245d-246a.

118. Paul PIUR, *Oraculum...*, 322/107-110.

119. Paul PIUR, *Oraculum...*, 326, aparat crític corresponent a la línia 204.

És Arnau de Vilanova l'home «cui quasi in momento, quadam nocte datus est intellectus revelationis Cirilli»? És aquest home l'autor de les glosses del Borgh. 205 i, potser, de tot el comentari pseudojoaquimita?

No crec que el text de l'*Ad Benedictum XI* permeti d'afirmar que Arnau de Vilanova és la persona que va rebre la revelació del sentit de l'oracle de Ciril i dels textos de la Bíblia que es refereixen a la vinguda de l'Anticrist.¹²⁰ El text no ho diu, certament, i res no permet de pressuposar-ho. Què hauria passat si Benet XI hagués acceptat de conèixer aquesta persona? Què més hauria pogut afegir Arnau de Vilanova que no fos dit ja en les seves pròpies obres?

Encara que Arnau de Vilanova fos aquesta persona a la qual fou revelada la profecia de Ciril, res no ens autoritzaria a identificar-lo amb l'autor de tot el comentari, perquè això pressuposaria dos extrems que per ara no són confirmats: *a)* que l'autor de les glosses del Borgh 205 és el mateix autor del comentari, és a dir, que les glosses marginals i interlineals són realment, per utilitzar l'expressió de J. Bignami-Odier, un embrió del comentari; *b)* que Arnau de Vilanova és la persona que féu les glosses del Borgh. 205. Només l'examen atent d'aquestes glosses podrà aportar claror a aquesta problemàtica. De moment, constatem que és especialment significatiu que les perversitats quinzena, setzena i dissetena (és a dir, les que es basen no en el text de la revelació de Ciril ans en el comentari) de les llistes arnaldianes (de la *Confessio Ilerdensis* o de la *Confessio de Barcelona*) no es corresponguin amb cap comentari interlineal i marginal més o menys equivalent del darrer capítol o secció de l'oracle de Ciril del Borgh. 205.

Importància de la revelació de Ciril en l'obra arnaldiana

Les referències arnaldianes a la revelació de Ciril es concentren en obres escrites entre les darrereries de l'any 1302 i el juliol de 1305. Segurament la revelació de Ciril impressionà fortament Arnau de Vilanova: ho demostren els adjectius amb què la qualifica. Sembla tenir una fe cega en els elements que la revelació pròpiament dita i els escrits que l'acompanyen forneixen sobre la mateixa revelació. Mai no els posa en dubte.¹²¹ Els signants de la sentència de

120. Per al text, cf. *supra* nota a peu de pàgina núm. 62.

121. No puc deixar de pensar en el comentari d'Arnau de Vilanova a les paraules de Pau, l'Apòstol, del famós càntic sobre la caritat de 1 Co XIII,4-7. Així interpreta Arnau [ARNAU DE VILANOVA, *Ad priorissam, de caritate*, 142/783-786 (text grec) 143/674-681 (text toscà), ed. Joan NADAL I CAÑELLAS: ARNALDI DE VILLANOVA, *Tractatus octo in graecum sermonem versi (Petropolitanus graecus 113)*. Nunc primum editi cura et studio Ioannis NADAL ET CAÑELLAS, graecitatem textus recensente Dionisio BENETOS, moderante Anshario Emm. MUNDÓ (Union Académique Internationale, Corpus Philosophorum Medii Aevi, Scripta Spirituality, II), Bar-

Tarragona de 1316, certament, no ho varen tenir difícil per trobar una frase en la qual poder-se agafar (i condemnar-la, ignorant o volent ignorar les explicacions que havia donat el mateix Arnau de Vilanova sobre la frase). Ultra les referències a la imminent vinguda de l'Anticrist, que Arnau de Vilanova aprofita només per sobre, genèricament, en tant que confirmen altres càlculs, l'aspecte central de la interpretació arnaldiana de Ciril és la llista de vint-i-dues perversitats o maleses dels falsos religiosos. Tot i que, almenys pel que diuen els autors que l'han estudiada (Paul Piur, Bernhard Töpfer...), la revelació de Ciril i el seu comentari sorgiren en ambient de franciscans espirituals, s'adaptaren molt bé als objectius d'Arnau de Vilanova de presentar els seus adversaris, ara els dominics, com a membres de l'Anticrist. Aquest és l'aspecte de la revelació de Ciril que veritablement interessa Arnau de Vilanova. Tornem a observar aquella manera de fer tan pròpia d'Arnau de Vilanova, és a dir, de fer un ús instrumental de les fonts. Aprofita tot allò que li va bé, adaptant-ho si cal a la seva situació personal i vital, i deixa estar de banda allò que no li interessa.¹²²

celona, Institut d'Estudis Catalans, 2002], l'expressió «[caritas] omnia credet» (1 Co XIII, 7): «Lo tredesimo segnio è che ciò che appartiene alla bontà di Dio et al potere et alla verità sua, tutto il crede: sicchè, se ode dire che Dio fa qualche gratia speciale a qualche persona (la quale non fa a molte altre simili), no'l discrede, per ciò che sa et pensa che Dio sparticie le sue gratie come li piacìe, et non sechondo il parere degli huomini o delle femine; et niuna cosa è che oda dire, che sia bontà o benignità di Dio o potere o sapientia, posto che non l'abia veduto nè provato, che discreda: et ciò non fano le persona che no ànno charitate». El text de la versió toscana, que Joan Nadal ofereix com a complement de la transcripció grega del manuscrit Petropolitanus graecus 113, és el de Miquel BATLLORI, *Les versions italianes medievals d'obres religioses de mestre Arnau de Vilanova*, dins «Archivio Italiano per la Storia della Pietà», I (1951) 411-427, contrastat amb el de Raul MANSELLI, *La religiosità d'Arnaldo da Villanova*, dins «Bulletino dell'Istituto Storico Italiano per il Medio Evo e Archivio Muratoriano», LXII (1951), 60-76. Batllori i Manselli feren la seva edició a base del còdex de la Biblioteca Nazionale Centrale, de Florència, Conv. Soppr. G 3368 (Camaldelosi). El text de l'*Ad priorissam, de caritate* que ofereix aquest manuscrit florentí, força tardà (segle XV), és incomplet. Sí que és complet el text napolità de l'*Ad priorissam, de caritate* del manuscrit del romà Collegio dei Francescani Irlandesi di Sant'Isidoro e San Patrizio, 1/58, dels primers anys del segle XIV, descobert per Josep Perarnau. Vegeu: Josep PERARNAU I ESPELT, *Trobada de tractats espirituals perduts d'Arnau de Vilanova*, dins «Revista catalana de teologia», 1 (1976), 489-512. Tant de bo poguéssim llegir ben aviat en lletra impresa aquesta versió napolitana!

Sobre l'*Ad priorissam, de caritate*, vegeu: Jaume MENSA I VALLS, *Comparació entre les regles i els principis d'interpretació bíblica de les obres autèntiques d'Arnau de Vilanova, i les de l'«Expositio Apocalypsis» i les de l'«Expositio super vigesimum quartum capitulum Matthaei»*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», XVII (1998), 244-248.

122. Vegeu per exemple allò que en diu Josep PERARNAU I ESPELT, *La «Philosophia...»*, 35. Sembla que les analogies entre Jeroboam i Bonifaci VIII de la revelació de Ciril, també haurien pogut anar bé a Arnau de Vilanova per tal de desqualificar el papa, però no les aprofita. Vegeu Josep PERARNAU I ESPELT, *Bonifacio VIII fra Raimondo Lullo e Arnaldo da Villanova*, dins *Bonifacio VIII. Ideologia e azione politica. Atti del Convegno organizzato nell'ambito delle Celebrazioni per il VII Centenario della morte (di Bonifacio VIII). Città del Vaticano, Roma, 26-28 aprile 2004*, Roma, Istituto storico italiano per il Medio Evo, 2006, 423-432.

Sorpren que ja a l'*Eulogium...* Arnau de Vilanova digui que la llista d'aquestes perversitats és formada per vint-i-una unitats i no les enumeri. Les devia tenir, certament, comptades, perquè a la revelació de Ciril tampoc no surt mai el nombre.

Coneixia Arnau de Vilanova la revelació de Ciril temps abans d'escriure l'*Eulogium...*? Tot fa pensar que no. En cas afirmatiu l'hauria citada sigui per confirmar el seu càlcul apocalíptic, sigui per a descriure els falsos religiosos que és precisament el tema de l'*Apologia...*, obra escrita poc abans que l'*Eulogium...*

Per què després de la *Confessió de Barcelona*, és a dir de l'estiu de 1305, Arnau de Vilanova no la torna a citar més? A partir d'aquesta data, Arnau de Vilanova, com hem vist, no només no cita la revelació de Ciril sinó cap altre text profètic pel seu nom. En parla, això sí, genèricament. Segurament aquesta actitud d'Arnau de Vilanova té a veure, en primer lloc, amb el desenllaç de la polèmica que havia sostingut durant més de cinc anys amb els professors de París primer i amb el dominic després, és a dir, amb la reserva d'estudi i de judici que féu Climent V de les obres arnaldianes i, en segon lloc, amb el públic i el to de les obres escrites (sobretot en català) a partir de l'any 1305, certament ben divers del de les obres anteriors. Constatem també que Arnau de Vilanova no cita en aquesta darrera etapa de la seva vida la llista de les perversitats dels falsos religiosos.

IV. UNA PARAULA SOBRE DUES REPERCUSSIONS POSTERIORIS DE LA INTERPRETACIÓ ARNALDIANA DE LA REVELACIÓ DE CIRIL

La sentència condemnatòria d'obres d'Arnau de Vilanova (Tarragona de 1316) i la revelació de Ciril

Una obra d'Arnau de Vilanova resultà condemnada en la sentència inquisitorial de Tarragona de 1316 precisament arran de l'oracle de Ciril:¹²³

«Item dampnamus libellum qui intitulatur: *Denunciatio facta coram Episcopo Gerundensi*, et incipit: *Coram vobis Reverendo*. Ibi enim dicit quod revelatio facta Cirillo est praetiosior cunctis Scripturis Sacris, quod est error in fide, cum fides dependeat ex Sacra Scriptura, et non ex illa revelatione; et ideo preponit fidei dictam revelationem».

En la denúncia presentada contra Bernat de Puigcercós, Arnau de Vilanova havia dit: «cuius reuelatio [és a dir, la revelació de Ciril] cunctis scripturis

123. Francesco SANTI, *Arnau de Vilanova. L'obra espiritual* (Història i Societat, 5), València, Diputació provincial, 1987, 286.

sacris est preciosior»,¹²⁴ i per tant, la frase atribuïda a Arnau de Vilanova en la sentència condemnatòria de les seves obres es troba literalment en la *Denuntiatio Gerundensis*. Ara bé, els signants de la sentència han prescindit absolutament tant del context textual immediat de l'afirmació arnaldiana com de les explicacions que el mateix Arnau de Vilanova fa d'aquesta frase. Efectivament, després de la frase condemnada, Arnau de Vilanova afegeix la raó per la qual la revelació de Ciril és més preciosa: «quoniam scriptam de celo attulit ei angelus», és a dir, no en virtut del seu contingut sinó de la seva forma (portada del cel en taules d'argent per un àngel). És més, les «escriptures sagrades» esmentades en el text arnaldia segurament no es refereixen únicament a la Bíblia (amb encert, l'editor, Joaquim Carreras i Artau, les posa en minúscula); en canvi, les «Scripturae Sacrae» de l'afirmació de la sentència de Tarragona són sense cap mena de dubte la Bíblia (l'editor, Francesco Santi, utilitza també encertadament la majúscula).

Les explicacions que Arnau de Vilanova féu en el *Gladus...* de la frase que després fou condemnada són clares: una cosa és la «raó de preciositat» i una altra és la «raó d'autenticitat i acceptabilitat». La revelació de Ciril, segons Arnau de Vilanova, és més preciosa, tal com ja diu l'epistola de Ciril a Joaquim,¹²⁵ no pel seu contingut («ratione rei») sinó per la forma («ratione modi»), és a dir, perquè fou escrita en el cel en taules d'argent i portada per un àngel; en canvi, la Bíblia fou escrita en còdexs per mans humanes a la terra. Contràriament, en funció de la «raó d'autenticitat i acceptabilitat» si hom no creu en la revelació de Ciril, «non imputaretur ei ad heresim»; en canvi, si hom no creu en la Bíblia, «notaretur de heresi». Em sembla que després d'aquestes explicacions queda clar que per a Arnau de Vilanova «fides dependet ex Sacra Scriptura, et non ex illa revelatione» i que ell, certament, «non preponit fidei dictam revelationem»: les raons que feren servir els signants de la sentència de 1316 per a fonamentar la sentència queden refutades per textos del mateix Arnau de Vilanova. Coneixien, però, els signants de la sentència aquestes explicacions del *Gladus...*?

124. ARNALDI DE VILLANOVA, *Denuntiatio Gerundensis contra fratrem Bernardum de Podio Cercoso praedicatorum*, Vat. Lat. 3824, f. 167a-b (Joaquim CARRERAS, *La polémica...*, 46). Altres vegades, Arnau de Vilanova ha utilitzat altres expressions menys problemàtiques: «est in ecclesia Dei preciosissima» (*Eulogium...*), «multum preciosa est et solemnitas in Ecclesia Dei» (*Confessio Ilerdensis...*). En les obres escrites després del *Gladus...*, quan Arnau de Vilanova presenta la revelació de Ciril, ja no la qualifica de «preciosa», «preciosissima» o «més preciosa», ans únicament de «solemnissima» (*Antidotum...*) o «molt solemne» (*Confessio de Barcelona*).

125. Cf. Borgh. 205, f. 1a: «ut iuxta solacia sanctorum librorum, quibus Ecclesia indiesenter reficitur, et huc carius secum habeant codicillum, ab illo magistro qui katedram habet in celo dignanter demissum».

Una influència posterior

Amb el títol *Libro del conocimiento del fin del mundo*, José Guadalajara publicà per primera vegada un text conservat en el manuscrit desenquadrinat 9-2.176 de la Biblioteca de la Real Academia de la Historia, de Madrid.¹²⁶ L'autor és anònim i en l'obra apareixen dues dates,¹²⁷ separades per quasi un segle, del temps en què fou escrita: els anys 1420 i 1514. José Guadalajara creu que el context històric en què fou escrit l'opuscle és clar: l'any 1420. Ho demostren les al·lusions a la sostracció d'obediència a Benet XIII (1416), la mort de Vicent Ferrer (1419) i l'esperança de reposició del «bon papa» Benet XIII (†1422-1423). L'autor hauria estat coneixedor de la carta que Vicent Ferrer envià a Benet XIII l'any 1412 en la qual explicava la visió que va tenir a Avinyó el 3 d'octubre de 1398 i que el va impulsar a predicar arreu del món llavors conegut.¹²⁸ La data de 1514 seria, doncs, una interpolació posterior.¹²⁹ En un estudi de l'any 1988 Isaac Vázquez Janeiro, amb raons que no comparteix Guadalajara, havia suggerit el nom de Diego Moxena.¹³⁰ No és ara el moment de discutir l'autoria i la datació d'aquest opuscle, ans d'afegir la font d'un llarg fragment sobre les vint-i-dues «maldades» dels falsos religiosos que precediran la vinguda de l'Anticrist (vegeu apèndix): aquesta font, directa o indirecta,¹³¹ no és altra que el resum que fa Arnau de Vilanova de la revelació de Ciril en la *Confessió de Barcelona*. El text castellà, sovint més deixatut i detallat que l'original català, segueix punt per punt les vint-i-dues perversitats de la *Confessió de Barcelona* (obra que, com sabem, inverteix l'ordre de les maleses vint-i-unena i vint-i-dosena de la *Confessio Ilerdensis*); també ho mostra el vocabulari: en la vuitena maldat, «delicadamente ne abastadamente» sembla tenir

126. José GUADALAJARA MEDINA, *Las profecías del Anticristo en la Edad Media*, Madrid, Gredos, 1996, 443-463. A les pàgines 366-375 l'autor dóna raó del contingut del tractat, proposa la data de 1420. Vegeu del mateix autor *El Anticristo en la España medieval* (Colección Arcadia de las Letras, 26), [Madrid,] Ediciones del Laberinto, 2004, 141-151.

127. L'obra és anònima i sense títol en el manuscrit. El catàleg d'Antonio RODRÍGUEZ VILLA, *Catálogo general de manuscritos de la Real Academia de la Historia (1910-1912). Versión digital en pruebas*, 268 (http://www.rah.es/pdf/014635_4.pdf, consultada el dia 1 d'agost de 2008), atribueix el volum a «Roca (Fr. Johan de) o Rocacisa».

128. La carta fou publicada per H.D. FAGÈS, *Notes et documents de l'histoire de Saint Vincent Ferrer*, Lovaina, París, 1905, 213-224; i darrerament per Paul-Bernard HODEL, *La lettre de saint Vincent Ferrer à Benoît XIII*, dins «Escritos del Vedat», XXXV (2005), 77-87.

129. Guadalajara, tot i que s'adona que Vicent Ferrer és qualificat diverses vegades de «sant» (i no fou canonitzat fins l'any 1455 per Calixt III), segons el meu parer, no dóna a aquesta dada la importància que segurament té.

130. Isaac VÁZQUEZ JANEIRO, *Anticristo «mixto», Anticristo «místico». Varía fortuna de dos expresiones escatológicas medievales*, dins «Antonianum», 63 (1988), 522-550. Vicente Ángel ÁLVAREZ PALENZUELA, *El Cisma de Occidente*, Madrid, Ediciones Rialp, 1982, 301, creu que l'autor podria pertànyer a algun grup d'Aragó o Castella partidari de Benet XIII.

131. Observem alguns italianismes en el text castellà: així, per exemple, «parrochia» (onzena maldat) o «gelos» (pel pronom combinat «glieli»), de la tretzena.

al darrere l'expressió catalana «bastament e delicadament» de la *Confessió de Barcelona* i s'aparta dels mots llatins «copiose et splendide» de la *Confessio Ilerdensis*; en l'onzena, l'autor-traductor utilitza «parrochia», com en el text català, en comptes de «grex/ramat»; o en la desena afegeix una llarga cua que és a la *Confessió de Barcelona* i manca a la *Confessio Ilerdensis*. A diferència d'Arnau de Vilanova, l'autor del tractat castellà anuncia negativament les «mal·dades», és a dir, com a virtuts que no tenen ni practiquen aquests falsos religiosos.

A més, doncs, de l'influx de Joan de Rocatalhada, de Vicent Ferrer, de Francesc Eiximenis, de Joaquim o del pseudo Joaquim de Fiore, de les sibil·les, de les profecies de Metodi i Ciril, que J. Guadalajara assenyala, l'autor del *Libro del conocimiento del fin del mundo* hauria rebut la influència d'Arnau de Vilanova, d'una obra del qual, la *Confessió de Barcelona*, n'extreu un llarg fragment sense esmentar-ne la procedència.¹³²

132. Ara no és el moment d'estudiar altres possibles influències arnaldianes en aquest opuscle, però n'indicaré una altra de possible: les set èpoques de la història de l'església del f. 14v semblen provenir també de la *Confessió de Barcelona*, 114/7-115/3.

V. APÈNDIX TEXTUAL

El text de les «vint-i-dues perversitats» dels falsos religiosos de la «Confessio Ilerdensis» i de la «Confessió de Barcelona», sobre la base de la revelació de Ciril (capítol XI) i del respectiu comentari, amb la còpia que en féu l'autor del «Libro del conocimiento del fin del mundo».

Oferim en aquest apèndix, a quatre columnes, la transcripció del text del darrer capítol de la revelació de Ciril del manuscrit Borgh. 205 de la Biblioteca Apostòlica Vaticana, còdex que, ultra la revelació de Ciril, només conté obres arnaldianes; la transcripció del text de la *Confessio Ilerdensis* que sintetitza en vint-i-una o vint-i-dues perversitats o maldats els vicis dels falsos religiosos que segons el darrer capítol de la revelació de Ciril precediran la vinguda de l'Anticrist; la versió al català, de la *Confessió de Barcelona*, del text de la columna anterior; i, finalment, un fragment del *Libro del conocimiento del fin del mundo*, còpia més o menys lliure del text de la *Confessió de Barcelona*, de la columna anterior. El text de la primera columna és completat amb algunes interpretacions del comentarista en notes a peu de pàgina i crides de lletres. Atès que el text de la revelació de Ciril del còdex Borgh. 205 no va acompanyat del comentari, oferim el text donat per Paul Piur. També és completat amb algunes interpretacions extretes de l'*Epistola Iobachim ad Cyrillum* (notes amb crides entre parèntesis i dígit de numeració aràbiga), aquestes sí, extretes del Borgh. 205.

<p>Darrer capítol de la <i>Litera tabularum</i> [<i>Oraculum angelicum Cyrilli</i>], Biblioteca Apostolica Vaticana, Città del Vaticano, Borgh. 205, f. 6b-7b</p>	<p>ARNALDI DE VILLANOVA, <i>Confessio Ilerdensis</i>, Biblioteca Apostolica Vaticana, Città del Vaticano, Vat. Lat. 3824, f. 175c-176a</p>
<p>[f. 6b] Ue mulieribus^a excisis de petra durissima uallis Uirginis^b et puellis^c ⁽¹⁾ de monte umbroso^d et bestiis de monte Libano!^e A suo tempore iuuentutis usque in senium earum nouissimi ve multiplex eis incumbit. In infancie sue primordio usque in tempora pubertatis margaritis multiplicibus parentum sanguine rutilantibus renitebunt; sed pedecentim muscarum stercoribus et uiarum pulueribus fuscabuntur. Ve unum et ue iterum! Hos prestolantur nugaces, quos gladius biceps effodiet. «Horum Deus uenter» [Phil III, 19], lingua cum lumbis erit.</p>	
<p>Hii desertores, cauernas proprias relinquentes,</p>	<p>Et dico quod prima illarum spurcitarum siue peruersitatum est quod a propria cella uel monasterio libenter et diu se absentabunt.</p>

^a Paul PIUR, *Oraculum...*, 318/5-6: «mulieres appellat quosdam religiosos futuros molles, delicatos, curiosos ut feminas».

^b Paul PIUR, *Oraculum...*, 318/10-12: «per vallem Virginis potest intelligi aliqua regio Ecclesie ditioni subiecta, sita in loco vallato, cuius oriundus erit illorum fundator et pater».

^c Paul PIUR, *Oraculum...*, 318/12-14: «per puellas aliud genus religiosorum intelligit molle et delicatum ut primum».

⁽¹⁾ [*Epistola Iobachim ad Cyrillum*,] Borgh. 205, f. 8b: «De mulieribus et puellis ac bestiis, quas hasta ferit bicorni, non usquequaque lucescit, quamquam sit certum summarie intelligere regulares proxime afuturos uel forte presentes, quorum uitam ex parte cognoscimus ex oraculo in sui primordio multis iusticiis predicandam gratia Patrum uirtuosorum, quod ibi notatur: “infancie sue pri-

mordio, etc.”, et in processu etatis ipsius multis sceleribus fore complendam tum ex superbia et latenti luxuria, “que in pinnis moncium et maciebus lumborum” designatur, tum ex auaritia et castrimargia et aliis facinoribus, “que in densitatibus uirgultorum, [f. 8c] hoc est fructuum terrenorum, “et sacramentorum expositionibus mercature”, hoc est uenalitati, notantur».

^d Paul PIUR, *Oraculum...*, 318/14: «De monte umbroso: quia forte nigri habitus est futurum».

^e Paul PIUR, *Oraculum...*, 318/ 15-16: «Et bestiis: tertium genus insinuat, bestiale, simplex et rude, quia forte non erit adeo literatum moribusque proeuertum ut duo premissa»; 318/17-19: «Dicit autem de monte Libano, vel quia in ipso monte habitabit uel forte, cum Libanus “candidatio” interpretatur, habitus albi futurum est».

<p>ARNAU DE VILANOVA <i>Confessió de Barcelona</i>, ed. Miquel BATLLORI, 120/20-123/7</p>	<p>Fragment del «<i>Libro del conocimiento del fin del mundo</i>», ed. José GUADALAJARA¹³³</p>
<p></p>	<p></p>
<p>E la primera d'aquelles ·XXII· és que volenters se lunyaran de lur cel·la e de lur monestir.</p>	<p>Quiere dezir que miréis los frutos que fazen e deven fazer, que son XXII virtudes que han de tener e guardar en esta manera que sigue:</p>

133. José GUADALAJARA, *Las profecías...*, 444-446 (ex ms. 9-2176, f. 15r-15v, de la Biblioteca de la Real Academia de la Historia, de Madrid).

Uagari per compita eligent ^f	Secunda, quod uagabuntur per compita, scilicet plateas et curias seculares aut excelsorum.
alienorum [f. 6c] foraminum ^g inuasores.	Tertia, quod audaciter inuadens et impudenter aliena iura.
Hii filii Esau bestiarum simplicium uenatores in specubus alienis, et quas incautas leuesque repperint, gaudenter excoriabunt. ⁽²⁾	Quarta, quod excoriabunt uel spoliabunt simplices et incautos in subditis alienis.
Sceleste et glorianter narrabunt complicibus, cum p[r]edas fecerint ampliores. Quapropter bestie sibi caebunt in illos incidere, cum opera eorum didicerint.	Quinta, quod detestabiliter apud complices suos gloriabuntur singuli de sua uenatione.

^f Paul PIUR, *Oraculum...*, 320/52-53: «Vagari per compita: adherentes quidem vagabunde religioni eligent stulte hincinde vagari forsitan mendicantes».

^g Paul PIUR, *Oraculum...*, 320/53-56: «Alienorum foraminum: id est prouentuum vel elemosinarum, quia quod nudis, pauperibus, puellis, infirmis, verecundis et senibus destitutis debuerit tribui, hii ad se omnia trahent, dicentes se cunctos egentes excellere».

⁽²⁾ [*Epistola Iobachim ad Cyrillum,*] Borgh. 205, f. 8c: «Eapropter inferiorum clericorum

iura diripient et uastabunt, utpote funeralium, testamentorum, conuentuum et aliorum solempnium, quibus clerici recreantur. Et ex hoc dicuntur "aliorum foraminum", id est prouentuum uiduarum, pupillorum et aliorum egencium, "inuasores et bestiarum", id est simplicium, a quibus poterunt longos pilos dolose detrahare, "uenatores et uberum uirginalium" ecclesiarum, "uidelicet secularium emunctores", hinc fastu, generositatvm aut scientie tumescentes; quod notatur, ubi dicitur "sangvine et haustu ela-[f. 8d]-ti"».

	<p>La primera es que no se deven hir del monasterio, perdidos e desonestos por el mundo, como lo fazen; así mismo, sa(l)len de sus celdas con muchas desonestidades que cometen contra su orden, e fazen muchos delitos por la plaças e por la calles sin temor de Dios ne verguensa de las gentes que los miran.</p>
<p>La segona és que hiran vagan per les corts dels grans senyors.</p>	<p>La II, que no deven hir fechos vagamundos por el mundo e por cortes de rreyes e de grandes sennores por alcançar dignidades.</p>
<p>La 3^a, que ardidament e sens tota vergonya envejaran ço que pertany a ltruy dret.</p>	<p>La III es que no deven tener codicia como la tienen, e [con] mucha diligencia e sin nenguna vergüença toman con grandes mannas e engennos [sic] muchos bienes e rriquesas que no los vien de derecho.</p>
<p>La 4^a, que scorquaran e despullaran, sostraén los simples e los nicis e badochs d'altruy senyoria.</p>	<p>La IIII es que no deven dexollar ne desnudar con halagos, como lo fazen, a los simples, hatraéndolos falçamente por aver sus bienes e heredades, e que entren en la orden e en sus monesterios.</p>
<p>La 5^a és que entre sy mateys se glorifficaran, axí com robadors, de la caça e del percaç que farà cascú a son col·legi.</p>	<p>La V es que no deven entr'ellos alabarse e sacar escarnio quién mejor casça [sic] traherá en su monesterio, como lo fazen, e en su celda, como rrobadores e traidores.</p>

Iniqui iactabuntur inedia, ⁽³⁾ quam dei- cient	Sexta, quod in occulto erunt in ocio, sed ociositatem intrinsecam palliabant exterius exercitio simulato.
Ascia ^h simvlatoria et insigni ⁱ penuria enigrescent, ut capiant et denudent lepusculos uehemencius.	Septima, quod allegabunt se pati penu- riam uirtuosam, scilicet propter Chris- tum, ad efficacius extorquendum.
Sed dissimulatis palliatisque copiis effulgescent, ut latenter denegant splendidus.	Octaua, quod in occulto satagent copiose et splendide uiuere.
Hii sunt Belis presbiteri, ultore Ange- lo perimendi, oblata uorantes in abdi- tis. Florebunt in altum ut cedri,	Nona, quod ambient uel affectabunt immoderate sublimes honores ac digni- tates.
Florebunt in altum ut cedri, sanguine et haust[u] elati usque ad pinnam Syon sublimissimam. ⁽⁴⁾	Decima, quod erunt elati in corde uel animo propter genus et propter scien- tiam.

⁽³⁾ [*Epistola Iobachim ad Cyrillum*,] Borgh. 205, f. 8d: «Mirandum ualde denuo, quoniam cum ex eis aliqui uictus questores mendicatus sint futuri; quod ibi notatur: “iniqui iactabuntur inedia, etc.” Quomodo et de quo elati gloriabuntur? Ingluue redundabunt, luxuria exurentur. Credo quod intra se quibusdam derisiui excellenciis siue promotionibus eferentur, ad quas inhyabunt feruenter, et populi donariis perfruentur, que in eorum gulositatibus [et] murorum eminenciis uorantur, et ex hoc ociose uiuentes lumborum facibus cremabuntur».

^h Paul PIUR, *Oraculum...*, 320/60-62: «Ascia: ascia est ferreum instrumentum,

quod profunde lignum incidit et deorat; per quod intelligitur, quod totis viribus deicient paupertatem ecclesiasticam et deliciis inhe-
rebunt».

ⁱ Paul PIUR, *Oraculum...*, 320/63-65: «Simulatoria et insigni: hii perfidi pauperes insignes se dicent quasi ultra formam apostolorum egentes, quia nec in communi nec in speciali se possidere aliquid mentiuntur».

⁽⁴⁾ [*Epistola Iobachim ad Cyrillum*,] Borgh. 205, f. 8d: «Ad fauces ecclesiasticos aspirabunt, utpote episcopatus, et eo amplius quasi ad summum episcopatum graduum; “quod in cedris et in Syon” specula denotatur, ubi dicitur “florebunt in altum”».

<p>La 6^a, que, mestén-se [<i>sic</i>] entre si mateys, en lurs col·legis seran ociosos e vagarosos, e defora daran a entendre que no cessen orar o estudiar o fer quals-que bones obres.</p>	<p>La VI es que no deven estar dentro en sus monesterios hociosos, como lo fazen, e lenos de vicios, e fuera dan entender que no cessen de horar, o de estudiar, o rrezar o fazer otras maneras de buenas hobras.</p>
<p>La 7^a és que al·legaran que sofferen gran fretura e gran pobresa per Jesuchrist, per tal que pus fortment puixen sos-traure e tirar.</p>	<p>La VII es que no deven dar ha entender con maldad e sin verdad que sufren e pass[a]n mucha fambre, e mucha men-gua, e gran pobresa por Jhesuchristo, porque más fuertemente e con mucha pasiència puedan passar esta vida e alcançar la gloria. E todo esto darán entender por tirarse los bienes e rrique-sas para ellos, e las gentes porque les den sus heredades e dineros.</p>
<p>La 8^a és que entre si se sforcen de viure bastament e delicadament.</p>	<p>La VIII es que no deven bevir delicada-mente ne abastadament, ne comer muy buenos bocados escondidamente como lo fazen.</p>
<p>La 9^a és que seran cobeus e desigoses de grans honors e de grans dignitats.</p>	<p>La VIII es que no deven cer codiciosos de alcançar grandes honrras e dignida-des como lo son.</p>
<p>La 10^a és que seran altius de cor e orgu-llosos per linatge d'on seran, o per la sciència que hauran.</p>	<p>La X es que no deven cer altos de coraçón e [o]rgullosos ne soberbos, ne adlegar que son de grande linatge ne de grande siència como lo dizen.</p>

Tamen teredo ligni medullam corrodet et pertundet intrinsecus, ut optima queque deiscant, et frondes eius arescant et decidant flores in linum. ⁽⁵⁾	Vndecima, quod astute surripiunt alienum gregem.
Super hoc lupi rapaces ad inuicem corrodentur et alter alterum suauiter manducabit, donec fetor sanguinis occisorum ascendat [f. 6d] ad nares iudicis impregnati.	Duodecima, quod mutuo detrahent sibi ipsis et calumpniabuntur ad inuicem.
Fallaces, ingeniosi, mediis linguis fantes cum uiduis,	Tertiadecima, quod uiduis fallaciter et ingeniose persuadebunt.
exponentes sacrificia mercature. «Offer sacrificium, prebe testimonium, et plaga ultra non erit»: hec fingent filii nequam, seductores astuti, ut augeant stercola et inaltent cacumina.	Quartadecima, quod sacrificia uendent et mercationi exponent.
Febres sanabunt, ^j eorum mors uita ^k illorum,	Quintadecima, quod egros uisitabunt sollicitate propter cupiditatem et non ex caritate.
Ad querulas uoces tybicinum salient letabundi ut agni in pascuis. ¹	Sextadecima, quod exultabunt de morte illorum, qui sepulturas eligent apud eos.

⁽⁵⁾ [*Epistola Iobachim ad Cyrillum*,] Borgh. 205, f. 8d: «Verum quanto fuerint altiores tanto miserabiliores usque in limum profunde miserie; quod “in frondium siccitate florumque ocasu” signatur, ubi dicitur “tamen teredo, etc”.»

^j Paul PIUR, *Oraculum...*, 322/98-100: «Febres sanabunt: hoc non bene intelligo, nisi forte quis diceret, quod ad egros accedent et eorum ultimis uoluntatibus assistentes procurabunt sibi relinqui aliqua ab eisdem».

^k Paul PIUR, *Oraculum...*, 322/100-101: «Mors uita: quia forte de mortuariis vel testamentis defunctorum aliqua lucrabuntur».

¹ Paul PIUR, *Oraculum...*, 322/102-106: «Tibicinum: tibicines erant antiquitus quedam lamentatrices, que ad defunctorum corpora vocabantur, ut uocibus querulis lamentarentur plangerentque defunctos, quod adhuc in aliquibus partibus obseruatur. Ad has ergo uoces lamentabiles salient letabundi ob lucrum, ut saliant agni in pascuis uberimis».

<p>La 11^a és que moxardament tiraran a si altruys ovelles o parroquians.</p>	<p>La XI es que no deven con falagos e engennos quitar los parrochianos de otras parrochias como lo fazen.</p>
<p>La 12^a és que entre si diran mal la hun del altre, e-s allevaran calúmnies o falsos crims o colpes.</p>	<p>La XII es que no deven dezir entre ellos mal unos de otros, como lo fazen, e se levantaran de grandes maldades, e grandes falços testimonios e culpas.</p>
<p>La 13^a és que ab ginys e ab falses maestries enganaran les vídues.</p>	<p>La XIII es que no deven con su falçedad e codicia engennar a las biudas e engannar.</p>
<p>La 14^a és que vendran los sacrificis e-ls metran a encant.</p>	<p>La XIII es que se deven guardar de vender los sacrifi-[15v]-cios como lo fazen, e mostran con falc[e]dad que no quieren tomar dineros e mándanlos tomar a horros, para que los den a ellos quando gelos demandaran, mostrando que ellos no los quieren tocar.</p>
<p>La 15^a és que-ls malats vesitaran curo-sament per cobesa e no per caritat.</p>	<p>La XV es que no deven hir con tan gran diligencia, como fazen, a vesitar los enfermos por codicia de sus bie[n]nes e no por caridad.</p>
<p>La 16^a és que entre si mateys s'alegraran de la mort de aquells que elegiran entre ells lur sepultura.</p>	<p>La XVI es que no deven decehar la muerte a nenguno, como lo fazen, porque tomen s[e]pultura en sus monesterios.</p>

<p>Sagacissimi deceptores mencientur se potissime mortuos suscitare,^m ut spo- lient Uirginem et dilatent tentoria.</p>	<p>Septimadecima, quod sagaciter men- tiantur ad decipiendum et asserent mentiendo, quod possunt mortuos sus- citare, hoc est, absoluere peccatores uel a purgatorio liberare.</p>
<p>O perdití, quid ubera maternaⁿ spre- uistis, que Deus benedixit a seculo, et ubera nouella Uirginea suggere elegis- tis? ^o Fortassis quia illa improuide per- didistis et hiis uberiora uescistis, que perditorum remedio rapuistis. Attamen et uos expectate paulisper, quoniam q[ui]dem ignis prosiliet de altari et consumet iterum Nadab et Abiud sacerdotes. Giezy adeo lepra in- ficietur, ut a planta ad craneum^p sola ulcera tegencia uideantur. Hii patroni prediuites, confidentes in uaccis [f. 7a] pinguibus dormitanti- bus, in risu uirginis, in robore mon- cium Israel, in cornibus elatis, baculis arundineis feminarum, quos se irrigas- se iactabunt. Verumptamen spiritus uehemens latens in cornibus repente perflabit et quadros abscidet de montibus, quos precipitans mactabit, primo filios petre uallis et multos de monte umbroso, ut numquam resurgant, deinde bestias de monte Libano.</p>	

^m Paul PIUR, *Oraculum...*, 322/107-110:
«Mortuos suscitare: dicturi sunt isti malitiosi
ad populum: «Eligite apud nos sepelire et non
apud ecclesias seculares, quia pluribus sacrifi-
ciis habundamus, quibus anime defunctorum
purgantur, et in eis gloriosior resurrectio appa-
rebit, qui nostris societatibus adiungentur»».

ⁿ Paul PIUR, *Oraculum...*, 322/114-115:
«Vbera materna: terrenos fructus ex terre vis-
ceribus prodeutes mediantibus laboribus
hominum «ubera materna» appellat».

^o Paul PIUR, *Oraculum...*, 323/121-124:
«Quod patet, quia perfectionem huiusmodi
deserentes uirginea ubera suggere eligent
saporose, id est delicias et ubertates secula-

rium clericorum, quas ad se rapere quodam
placore seu quadam sonoritate sacrorum ac
multa ypocrisi nitentur pro posse».

^p Paul PIUR, *Oraculum...*, 323/132-136:
«Vel a planta pedis usque ad craneum, id est
ab ipsis puberibus, qui eorum ordinem de
novo assument, usque ad proelectos illorum
nil aliud quam vitium appetetur. «Omnes
enim que sua sunt querunt, non que Ihesu
Christi» (Philip II, 21), honoris et commodi
auaritie inhiantes»

^q Una de les variants (Paul PIUR, *Oracu-
lum...*, 326, nota a la línia 204) del comenta-
ri interpreta «petram» com els pares o funda-
dors.

<p>La 17^a és que ab art mentran, per enganar; e, mentén, prometran que poden absolve de peccats e deliurar de purgatori.</p>	<p>La xvii es que no deven con falçedad e enganno, como fazen, dar ha entender que pueden absolver de qualquier pecado por fuerte que seha, e que pueden sacar qualquier ánima que esté en purgatorio.</p>

<p>Si flagiciosi obtulissent uirgini aureas murenulas et inaures, anulos et teristra, armillas et specula, dextrariola et coronas, prout eam decebat, cum eius opibus sint ditati, et eunvchi uirginis utique detulissent eisdem.</p> <p>Stultus prestans baculum, quo ipse percuciat, et qui non aufert, stulcior est censendus.</p> <p>Hii pinnis moncium, maciebus lumborum, densitatibus uirgultorum miserabiliter confundentur. Hii sextarios ·XL^a· ex area se collecturos sperabunt: de quibus si ·X· in horreis reposuerint, satis poterunt quietari.</p> <p>Caueant miseri, ne quicquid seuerint, urens spiritus uertat in stipulam. Nempe [f. 7b] si ad petram^q fortem et firmam, quadram et latam, politam et albam, mundam et sanctam, vnde originem traxerant, deuote, fideliter et perfecte spectassent et eius efficacias et uirtutes, prout ab infancia inceperunt et super petras descriptas uiderunt, totis uiribus insecuti fuissent, nedum ·LX^a·, sed centum sextarios in apothecis egregie collocassent.</p> <p>Felix qui munde collegerit sextarios ·XXX^a· ex area! Hic non inuidebit superbis cornutis a tergo.</p>	
	Octauadecima, quod patenter iactantia et arrogantia inflabuntur.
	Nonadecima, quod ardore libidinis et flamma luxurie succedentur.
	Vicesima, quod erunt tenacissimi et auari.

<p>La 18^a és que en públich se guabaran de sciència e de virtuts, les quals no seran en ells, mas ab vent de perleria e ab ufana o affèrmaran.</p>	<p>La XVIII es que non deven alabarse en pòblico de su saber e sus virtudes, las quales no serán en ellos e lo afirmarán.</p>
<p>La 19^a és que entre si mateys seran plens de flama e d'ardor e de luxúria.</p>	<p>La XIX es que no deven cer luxuriosos, e lenos de fuego, e de lamas e de vicios, como lo fazen, e deven dexar los vicios d'este mundo.</p>
<p>La 20^a és que sobre tots hòmens seran avars e tinents e richs.</p>	<p>La XX es que no deven cer avaros a los pobres de la[s] rriquesas que Dios les da, porque lo son más que otras personas.</p>

	<p>·XXI^a, que radix est et causa omnium predictarum, est quod recedent a uestigiis patris spiritualis uel fundatoris illius status, quia nec in abstinencia nec in humilitate nec in patientia nec in mansuetudine nec in modestia nec in caritate uel aliis uirtutibus eum imitari satagent uel curabunt.</p>
	<p>Addit etiam ·XXII^{am}, quam ex causa dimisi, scilicet quod ex acquisitis pre- textu mendicationis edificia inalçabunt</p>

<p>La 21^a és que, de ço que per títol de pobresa e de meniquesa hauran guanyat, faran alts bastiments e de gran messió.</p>	<p>La XXI es que no deven mostrar ser mesquinos, mostrando tener mucha pobreza, queriendo despende lo que tienen antes en vanidades, e vicios e gastos sin necesidad.</p>
<p>La 22^a, que és rael e cap de totes les altres, és que's lunyaran de la via e de les peades de lur pare spiritual, ço és de lur fundador, e de lur orde, car neguna cura no hauran de seguir ni de semblar en abstinències e oracions e humilitat e paciència e suavesa e temperament e caritat e altres virtuts.</p>	<p>La xxii es que se deven guardar de hir por el mundo derremados como lo fazen, e se alexen e dexen la vida e pizades [<i>sic</i>] de sus padres sant Francisco e santo Domingo, que no se curan de seguir sus órdenes ne abstinencias, oraciones, ayunos, homidad, paciencia e cer suaves, temperados, sin caridad e sin otras virtudes. E como las dichas órdenes son ya sin rregla e sin temor de Dios ne vergüensa del mundo, e como todo aquello que han de dar a los pobres ponen en hedeficios e hobras muy altas e en muchas otras cosas que no se sirve Dios, dize, sobre esto, fray Joha[n] de Rrocacisa que con sus vanidades e vicios p[er]recerán e serán destróidos con los otros amadores del mundo.</p> <p>E así parece por est[a]s maldades e susodich[o]s vicios e peccados, como Dios ya no las puede sufrir, es que será muy brevemente el fin del mundo, e por los otros peccados que en él(l) se fazen sin cuenta.</p>